

Poemata

Paulinus Nolensis

POEMA PRIMUM.

Dum adhuc degeret in seculo Paulinus, Gestidio volucres mittit.

PAULINUS domino merito suspiciendo GESTIDIO.

Injuria quidem est patrifamilias maritimis deliciis abundanti terrenum aliquid et agreste praebere; sed ego, ut et causa mihi esset apud unanimitatem tuam aliquid colloquendi, et aliquod sermoni huic obsequium viderer adjungere, pauculas de paucissimis, quas pueruli vespere inferunt, ficedulas misi: quarum cum erubescerem paucitatem, plura etiam versiculis verba subtexui, quasi vero numerum loquacitate facturus. Sed quia utraque culpabilia sunt, tu utrisque benigne ac familiariter ignoscendo facies, ut nec inhumana videatur paucitas, nec odiosa garrulitas.

Sume igitur pastas dumoso in rure volucres,
Quas latitans silicis sub tegmine callidus auceps,
Dum simili mentitur aves fallitque susurro,
Agmina viscatis suspendit credula virgis.
Tunc referens tenuem non parvo munere praedam, 5
Digerit aucupium tabulis, et primus opimis
Ordo nitet sensim tenuatus ad ima tabellae,
Ut minus offendat macies; praelata saginae
Gratia praeventos pingui juvat alite visus.

POEMA II.

In seculo adhuc agens eidem Gestidio mittit ostrea.

Pauperis ut placeat carum tibi munus amici,
Munera ne reputes, quae mittis ditia nobis.
Nam tibi quid dignum referam pro piscibus illis,
Quos tibi vicinum locupleti gurgite littus
Suppeditat, mira specie formaque diremptos. 5
At mihi vix alto vada per saxosa profundo
Rarus in obscura generatur sphondylus alga.
Hinc te participans, bis quinque et bis tibi ternas
Transmisi aequoreo redolentes nectare testas,
Quas viscus praedulce replet bicolore medulla. 10
Oro libens sumas; nec vilia dedigneris,
Quae sunt parva modo, magno metitus amore.

POEMATIS III FRAGMENTUM.

De regibus ex Suetonio collectis.

Europamque, Asiamque duo vel maxima terrae
Membra, quibus Libyam dubie Sallustius addit
Europae adjunctam, possit cum tertia dici,
Regnatas multis, quos fama oblitterat, et quos
Barbara Romanae non tradunt nomina linguae, 5
Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque Vononem,
Et Caranum, Pellaea dedit qui nomina Regum,
Quique mages docuit mysteria vana Nechepsus;
Et qui regnavit sine nomine mox Sesoostri.

..... 10

Audax Icario qui fecit nomina ponto,
Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces.

POEMA IV.

AD DEUM MATUTINA PRECATIO.

*Paulo post suam a seculo conversionem hac in oratione honestos mores
a Deo postulat, ac felicem sibi et suis deprecatur posteritatem.*

Omnipotens Genitor rerum, cui summa potestas,
Exaudi si justa precor, ne sit mihi tristis
Ulla dies, placidam nox rumpat nulla quietem.
Nec placeant aliena mihi, quin et mea prosint
Supplicibus, nullusque habeat mihi vota nocendi. 5
Aut habeat nocitura mihi. Male velle facultas
Nulla sit, ac bene posse adsit tranquilla potestas.
Mens contenta suo, nec turpi dedita lucro,
Vincat corporeas casto bene conscia lecto
Illecebras; turpesque jocos, obscenaque dicta 10
Oderit illa nocens, et multum grata malignis
Auribus effuso semper rea lingua veneno.
Non obitu affligar cujusquam aut funere crescamus.
Invideam nunquam cuiquam, nec mentiar umquam
Adsit laeta domus, epulis alludat inemptis 15
Verna satur, fidusque comes, nitidusque minister,
Morigera et conjux, caraque ex conjuge nati.
Moribus haec castis tribuat Deus, hi tibi mores
Perpetuam spondent ventura in secula vitam.

POEMA V.

AD DEUM ALIA PRECATIO.

*Varia Dei attributa enumerat, et gratiam a Deo precatur
qua peccata vitet, ut Dei iudicio securus occurrat.*

Omnipotens quem mente colo, Pater unice rerum,
Ignorate malis, et nulli ignote piorum;
Principio extremoque carens, antiquior aevo,
Quod fuit aut veniet: cujus formamque modumque
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari: 5
Cernere quem solus, coramque audire jubentem
Fas habet, et patriam propter considerare dextram,
Ipse opifex rerum, rebus causa ipse creandis;
Ipse Dei Verbum, Verbum Deus anticipator
Mundi, quem facturus erat: generatus in illo 10
Tempore quo tempus nondum fuit: editus ante
Quam jubar et rutilus coelum illustravit Eous:
Quo sine nil actum, per quem facta omnia, cujus
In coelo solium, cui subdita terra sedenti,
Et mare, et obscurae chaos insuperabile noctis, 15
Irrequies cuncta ipse movens, vegetator inertum;
Non genito ex Genitore Deus, qui fraude superbi
Offensus populi gentes in regna vocavit:
Stirpis adoptivae meliore propage colendus.
Cernere quem licuit proavis: quo Numine viso, 20
Et Patrem vidisse datum, contagia nostra
Qui tulit, et diri passus ludibria lethi,
Esse iter aeternae docuit remeabile vitae.
Nec solam remeare animam, sed corpore toto
Coelestes intrare plagas, et inane sepulcri 25
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate Patris summi, nostroque salutifer aevo:
Virtutes patrias Genitor cui tradidit omnes,
Nil ex invidia retinens, plenusque datorum,
Pande viam precibus, patriasque haec perfer ad aures. 30
Da Pater invictam contra omnia crimina mentem
Vipereumque nefas nocituri averte veneni:
Sit satis, antiquam serpens quod perdidit Evam,
Deceptumque adjunxit Adam. Nos sera nepotum

Semina, veridicis aetas praedicta prophetis 35
Vitemus laqueos, quos letifer implicat anguis.
Pande viam, qua me post vincula corporis aegri
In sublime feram: puri qua lactea coeli
Semita ventosae superat vaga lumina lunae:
Qua proceres abiere pii, quaque integer olim 40
Raptus quadrijugo penetrat super aethera curru
Elias, et solido cum corpore praevius Enoch.
Da, Pater, aeterni speratam luminis auram,
Si lapides non juro deos, unumque verendi
Suspiciens altare sacri, libamina vitae 45
Intemerata fero: si te Dominique Deique
Unigeni cognosco Patrem, mixtumque duobus
Qui super aequoreas volitabat Spiritus undas.
Da, Genitor, veniam, cruciataque pectora purga,
Si te non pecudum fibris, non sanguine fuso 50
Quaero: nec arcanis numen conjecto sub extis.
Si scelere abstineo, errori ipse obnoxius: et si
Opto magis, quam fido, bonus purusque probari,
Confessam dignare animam: si membra caduca
Exsecror, et tacitum si poenitet, altaque sensus 55
Formido excruciat, tormentaue sera gehennae
Anticipat, patiturque suos mens saucia manes.
Da, Pater, haec nostro fieri rata vota precatu:
Nil metuam, cupiamque nihil: satis hoc rear esse,
Quod satis est: nil turpe velim, nec causa pudoris 60
Sim mihi: nec faciam cuiquam, quae tempore eodem
Nolim facta mihi: nec vero crimine laedar,
Nec maculer dubio: paulum distare videtur
Suspectus, vereque reus. Male posse facultas
Nulla sit, et bene posse adsit tranquilla potestas. 65
Sim tenui victu atque habitu, sim carus amicis:
Et semper genitor sine vulnere nominis hujus.
Non animo doleam, non corpore, cuncta quietis
Fungantur membra officiis: nec saucius ullis
Partibus amissum quidquam desideret usus. 70
Pace fruar, securus agam, miracula terrae
Nulla putem: suprema mihi cum venerit hora,
Nec timeat mortem bene conscia vita, nec optet.

Purus ab occultis cum te indulgente videbor,
Omnia despiciam, fuerit cum sola voluptas 75
Judiciuin sperare tuum: quod dum sua differt
Tempora, cunctaturque dies, procul exige saevum
Insidiatorem blandis erroribus anguem.
Haec pia, sed maesto trepidantia vota reatu,
Christe apud aeternum placabilis assere Patrem, 80
Salvator, Deus ac Dominus, mens, gloria, Verbum,
Filius, et vero verum de lumine lumen,
Aeterno cum Patre manens, in secula regnans;
Consona quem celebrat modulato carmine plebes,
Et responsuris ferit aera vocibus: Amen. 85

POEMA VI.

(De S. Johanne Baptista Christi Praecursore.)

Summe Pater rerum, coelique aeterna potestas,
Cum quo nostra salus, sanctorum gloria Christe,
Spiritus et Patri pariter Natoque cohaerens,
Qui mentes linguasque regis, viresque ministras,
Promeruit quas sola fides: cui plena potestas, 5
Brutis ingenium, vocemque infundere mutis,
Praesta Evangelico ductum de fonte Johannem,
In nostra arenti decurrere carmina rivo.
Ille quidem tantus, quantum potuit dare mundo,
10 Qui nasci talem nova per miracula jussit:
Sed licitum magnis tenues impendere curas,
Nec dedignantur vilem coelestia laudem:
Pars etiam meriti, meritum celebrare piorum:
Nec nova nunc, aut nostra canam: dixere prophetae
Cuncta prius, sanctique viri sermone soluto 15
Promissum exortum, vitam mortemque sacrarunt:
Si mors illa fuit, meruit quae sanguine coelum.
Nos tantum modulis evolvere dicta canoris
Vovimus, et versu mentes laxare legentum:
Sic (nam magna licet parvis, antiqua novellis,
Perfecta indoctis conferre, aeterna caducis) 20
Inspirante Deo quidquid dixere priores,
Aptavit citharis nomen venerabile David,

Consona coelesti pangens modulamina plectro:
Nos quoque fas meminisse Dei, quamquam obsita multis
Pectora criminibus coelestem admittere sensum. 25
Zacharias Syria quondam de gente sacerdos,
Credita solemniter curabat templa paratu.
Vita viri, pietate, fide, gravitate, pudore,
Obsequio condigna Dei conjux huic alma
Elisabeth prisca sanctorum stirpe virorum 30
Progenita, et tanto virtutibus aequa marito.
Sed (quod in opprobrio matrum posuere priores
Prole carens, sterilem ducebat maesta senectam
Spemque omnem sobolis transacta excluserat aetas,
Forte sacrum sollenne Deo plebs cuncta ferebat, 35
Et plus antistes sacros adoleverat ignes,
Intima divinis decorans altaria flammis:
Ecce sacram propter coelestis nuntius aram
Adstitit, ac veste insignis, venerabilis ore,
Se coelo missum vultuque habituque probavit, 40
Tum sancta in tales laxavit pectora voces.
Accipe, coelesti Domino dilecte sacerdos,
Aeterni mandata Dei, cui cura piorum
Perpetua est, jugis qui puro in pectore custos
Emeritum sanctis impendere scivit amorem. 45
Ac primum: genus hic extincto semine non vult
Interiisse tuum, fecundaque viscera fecit
Conjugis, effeto quae jam cessabat in aevo.
Cur tamen addubitas, mortali tu quoque sensu,
Omnia posse Deum? sed credes, ille probabit. 50
Nascetur dignus tanto sponsore beatus,
Perpetuusque puer, qui primo protinus aevo
Te major, sacras invicto in pectore vires
Auctoris dono plus quam genitoris habebit.
Nec sane, nato quae prima vocabula ponas, 55
Arbitrii jurisque tui est: Deus ipse profecto,
Qui nasci jubet, hunc idem jubet esse Johannem.
Nominis hic titulus, meritorum immensa propago,
Quae necdum genito potuit praenoscere solus,
Qui dabit, et tanto tribuet tibi gaudia nato: 60
Nec vero tribuet tantum tibi, gloria parva est

Intra unam conclusa domum; sed quantus ab ortu
 Tenditur in serae finita crepuscula lucis,
 Totus prole tua tecum laetabitur orbis.
 Quid mirum? cuncta vitiorum faece carebit, 65
 Coelestem ducens sine labe et crimine vitam,
 Vesano servans abstemia pectora vino,
 Omniaque evitans malesuadi pocula succi.
 Cumque hominum generi vel post errata salutem
 Spondeat, ab sancta quisquis renovabitur unda, 70
 Ipse in se nihilum, quo purificetur, habebit.
 Ac ne plura tibi variis ambagibus edam,
 Eliae meritum doctus nescire sacerdos
 Non potes, exosae qui mortis lege remissa,
 Aeternam degit proprio cum corpore vitam, 75
 Igneus excelsum quem vexit ad aethera currus,
 Flammantum rapido nisu glomeratus equorum:
 Hunc tuus aequabit meritorum stemmate natus,
 Tantumdem et laudis simul et virtutis habebit. 80
 Ergo ad condignas tanto pro munere grates,
 Ne dubiam suspende fidem, ne mota faventis
 Ira Dei meritam statuatur post praemia poenam.
 Haec ait, et tenues elabitur ales in auras,
 Fragrantemque sacro procul aera fundit odore. 85
 Diriguit trepida confusus mente sacerdos,
 Ac dum promissum cunctantia corda volutant,
 Dum se diffidit tantum meruisse favorem,
 Ut summi sit cura Dei, dimissus ut alto
 Nuntius e coelo, famulo tam clara referret 90
 A Domino mandata suo, ludique veretur,
 Somniaque illa putat, mores dum parcius aequo
 Aestimat ipse suos, nec se meruisse fatetur:
 Infidum facit ipsa fides, dum credere dignum
 Se non vult, poenas incredulitate meretur. 95
 Protinus adstricta est dubitanti lingua palato,
 Et motus oblita sui, molitaque vocis,
 Articulare sonum, pigro torpore cohaesit.
 Dumque cupit narrare suae miracula plebi,
 Conatus frustra, defixo obmutuit ore. 100
 Maestus abit, versatque inclusa mente dolorem,

Et veniam erratis arcano in corde precatur.
 Quanta Dei pietas! quamque exorabile Numen!
 Poenituisse sat est. Rata qui dat, temporis ordo
 Volvitur, et gravida (mirum) distenditur alvo 105
 Elisabeth, sanctumque gerunt pia viscera pondus,
 Et venit effeto munus juvenile sub aevo.
 Inde aliud, sanctus Gabriel, qui nuntius idem
 Zachariae fuerat, multo majora volutans,
 Ad Mariam molitur iter, quae sponsa marito, 110
 Sed mage lecta Deo, mundi paritura salutem,
 Virgo illibatum servabat casta pudorem:
 Cui postquam insignis coelesti forma decore
 Constitit ante oculos, vultus demissa pudicos,
 Tinxit suffuso rutilantes sanguine malas. 115
 Ille ait: O toto quem solis circulus ambit,
 Quaeque fuere prius, quae sunt quae deinde sequentur
 Virginibus cunctis felicior orbe puella,
 Magno lecta Deo, mater dicaris ut ejus,
 Cujus et ille pater! Felix age concipe pondus, 120
 Impolluta viro, coituque immunis ab omni,
 Verbo feta Dei: corpus tua viscera praestent
 Illi, qui coelum, terras, mare, sidera fecit:
 Qui semper fuit, et nunc est et tempore in omni
 Semper erit: mundi Dominus, lucisque creator, 125
 Et lux ipse poli per te mortalia membra
 Induet; atque oculos hominum, coetusque subibit.
 Imperturbatos tantarum in praemia laudum
 Tolle animos, dabit ille tibi viresque, fidemque,
 Qui voluit (nam cuncta regit, nutuque gubernat) 130
 Filius esse tuus, Domini cum Filius esset.
 Dixerat, et visus pariter terrasque reliquit,
 Assuetumque sibi facili petit aethera nisu.
 Implentur praecepta Dei, creditque puella
 Protinus, atque auget meritum vitamque priorem 135
 Prompta fides: tacitis elementa latentia causis
 Divinum informant corpus, sacrandaque crescit
 Sarcina: coelestem Dominum pia confovet alvus.
 Interea gravidam soboles, quamquam edita necdum,
 Instigat Mariam sanctam, ut progressa revisat 140

Elisabeth, longo quae jam venerabilis aevo,
 Dilectum Domino puerum paritura gerebat.
 Auscultat nato genitrix, vis tanta fidei,
 Et quo jussa venit: movit materna Johannes
 Viscera, et implevit divino pectora sensu. 145
 Jam vates, necdum genitus, conclusus in alvo,
 Jamque propheta prius gesta et ventura videbat.
 Illa ubi concepto fulgentem lumine longe
 Conspexit Mariam, celeri procul incita gressu
 Obvia progreditur, venerataque brachia tendens, 150
 Salve, o mater, ait, Domini, salve pia virgo,
 Immunis thalami, coitusque ignara virilis,
 Sed paritura Deum: tanti fuit esse pudicam,
 Intactae ut ferres titulos, et praemia nuptae.
 Cur mihi non merita, nec tanto munere dignae 155
 Officii defertur honos? Cur gloria coeli,
 In nostros delata Lares et vilia tecta,
 Obscuris tantum lumen penetralibus infert?
 Sed mitis placidusque suis cultoribus adsit,
 Praestet et hunc genitus, quem praestitit ante favorem. 160
 Dixit, et amplexus ulnis circumdata junxit,
 Jamque Deum venerata, pio dedit oscula ventri.
 Dic age nunc, Judaea nocens, et sanguine regis
 Commaculata tui, verbis si nulla priorum
 Est adhibenda fides, sacros si fallere vates 165
 Creditis, et Mosen ipsum, si fallere David
 Impia perversae putat inclementia gentis,
 Credite non genitis: materna clausus in alvo
 Quid videat, sancto matris docet ore Johannes.
 Quis precor hunc docuit, quem casto viscere virgo 170
 Contineat, quantus maneat nova secula partus?
 Sed sanctis abstrusa patent, nec visa profanis.
 Verum egressa modum latos petit orbita campos,
 Atque oblita mei procurrere longius audet.
 Spero, erit ut possim firmato robore quondam 175
 Hoc quoque per spatium fores agitare quadrigas.
 Nunc coeptum repetamus iter: mortalia dicat
 Pagina mortalis: Dominum divina loquantur.
 Jamque adeo exacto, quantum natura jubebat,

Tempore, matura puer inclytus editur alvo, 180
 Et promissa Dei magna non credita poena
 Implet certa fides, et natus comprobat infans.
 Conveniunt contingentes de more propinqui,
 Ut puer veterum de nomine ducta parentum
 Aptent collatis quaesita vocabula causis: 185
 Sed negat arbitrium cognatis esse relictum,
 Coelestis jussi per natum conscia mater.
 Ergo placet dudum praeclusa voce silentem
 Consuluisse patrem, promendi sola facultas
 Indicii, quod lingua nequit, si littera signat. 190
 Consulitur, sumit tabulas, scribitque Johannem.
 Mirantur cuncti, nullumque habuisse priorum
 Praescriptum nomen recolunt de stirpe parentum.
 Quantum sera fides valuit! Quia dextra notavit
 Quod mens crediderat, peccati poena remissa est. 195
 Solvuntur vincetae laxata repagula linguae.
 Respondet jam voce senex, proditque propinquus,
 Tecta diu mandata Dei, spondetque futura,
 Dum transacta probat. Talem fore quis dubitaret,
 Quem Domini jussis, naturae lege remissa, 200
 Insolito exortu nasci potuisse videret?
 Exemplum cunctis celebrandum incredulitatis
 Ante oculos cunctis posuit, vel poena parentis,
 Vel venia: atque animis instat simul hinc metus, hinc spes.
 Labitur interea cuniarum tempus: in ipsis 205
 Exstat divini species manifesta vigoris.
 Blanditiae, risusque silent, incertaque cessant
 Murmura: serietas lascivi praevia sensus,
 Jam tenera informat venturis moribus ora.
 Inde ubi prima puer stabili vestigia nisu 210
 Fixerat, et certam signarent verba loquelam:
 Mos erat aut sancti dicta auscultare parentis,
 Aut antiquorum praeclara ediscere facta,
 Vel quas ipse Deus leges interprete Mose
 Condiderat, sacri quas servat pagina saxi. 215
 Haec, et quae teneram firmarent cetera mentem,
 Tractabat recolens: neque enim ignorasse priora
 Credendus, dederat Dominus cui nosse futura.

At postquam robur membris accessit ab aevo:
 (Nam mens plena Deo tardos praevenerat annos:) 220
 Illa sibi jam tum statuit discenda, docere
 Quae nequeunt homines: simul effugienda ciborum,
 Et potus, sanctae contagia noxia vitae.
 Tecta igitur sancti, quamquam immaculata, parentis
 Deserit, ac turbas hominum, coetusque nocentes 225
 Effugit, ac solas loca tendit ad invia terras,
 In quibus se tantum mens impolluta videret,
 Liberaque a curis sacra ad praecepta vacaret.
 Vestis erat curvi setis conserta cameli,
 Contra luxuriam molles duraret ut artus, 230
 Arceretque graves compuncto corpore somnos.
 Hunc vilis rigidos ad lumbos zona ligabat,
 Praebant victum facilem silvestria melia,
 Pomaque, et incultis enatae cautibus herbae,
 Arentemque sitim decurrens unda levabat. 235
 Quis locus hic vitii? Aditum quem prava cupido
 Invenit haec inter sacra et penetralia mentis?
 Quo peccet, qui nil cupiat? Quo tendat iniqui
 In latebras sensus, quisquis non indiget ullo?
 Sic primi vivere homines, mundoque recenti 240
 Hos autor dederat ventura in secula mores;
 Inseruit donec sese malesuada voluptas,
 Ac secum luxus, et amorem invexit habendi.
 Hinc odia, hinc lites, hinc fraus, hinc livor, et irae,
 Caedes, arma, cruor, conflictus, praelia, mortes: 245
 Hinc offensa Dei, quam tartara saeva piabunt.
 Verum ego cur nimium communes arguo culpas;
 Immemor ipse mei, quem non commissa gravare,
 Sed veniam sperare decet? Mirabimur immo
 Rectius invictum, nullique imitabile prisci 250
 Exemplum seculi, transgressum humana labore,
 Semideumque virum, qui labe immunis ab omni,
 Cum sua tam saevis cruciarit corpora poenis,
 Praescipsit quid nos vel post peccata deceret:
 At postquam invictam firmans per talia mentem, 255
 Exegit largum tempus, statuitque reperta
 Quae fuerant quaerenda, sibi vox edita coelo est:

Jam satis impensum spatii, dilecte propheta,
Quo tibi prodesses: tempus tibi quae data sentis,
Ut prosint aliis, et quae jam perdita, servant. 260
Perge igitur sanctas puri Jordanis ad undas.
Hic quicumque hominum vitae commissa prioris
Poenitet, et tandem sensu meliora volutat,
Ablue confessum: quisquis tibi mente fideli
Crediderit delere pio commissa lavacro, 265
Ille renatus erit, talis modo vita sequatur,
Quae probet ablutos vitam damnasse priorem.
Paruit auditis famulanti mente Johannes,
Protinus et ripas jussi descendit ad amnis.
Praedicat hic praecepta Dei sermone verendo, 270
Infunditque novam credentum in corda salutem.
Diluit infusis credentum crimina lymphis,
Absolvitque metus hominum, poenasque remittit,
Atque ignem restinguit aquis: obliviam suadet
Errorum, praestatque novae nova corpora vitae. 275
O Pater, o hominum rerumque aeternae creator,
Quot gradibus parcat pietas tua! quis pater unquam
Sustinet erranti toties ignoscere nato?
Das genti sensum, quo vel bona vel mala noscant.
Non satis: innectis servandae vincula legis, 280
Proponisque malis poenas, et praemia justis.
Haec quoque quis sprevit? Redeat quandoque libebit,
In promptu venia est: sanctum patet ecce lavacrum,
Quod renovet vitam, veteresque oblitteret actus,
Quodque novos homines faciat. Quid quaerimus ultra? 285
Et tamen ulterior venia est: violaverit ullus
Hoc quoque polluto prolapsus corpore donum.
Quamquam jam nimius longe processerit error,
Desinat, et redeat: cum se damnaverit ipse,
Absolvi meruit: si poenitet, irrita culpa est, 290
O vere, quod ais, pondus leve, quodque cohaeret,
Suave jugum, toties homini cum ignoscitur uni,
Et tamen erramus, finis nec criminis ullus
Humano generi: sed crescit laus tua; nam quo
Major culpa rei, parcentis gloria major. 295
Grates ergo tibi referat mens omnis, et omnis

Lingua canat, quantumque potest humana propago,
 Si placuisse nequit, fieri vel grata laboret.
 Panditur immensum, si demus vela, profundum
 In laudes, Pater alme, tuas: sed conscia tanti 300
 Mens oneris trepidat, propriasque haud inscia vires
 Consulit, et dignis potius dicenda relinquit.
 Reddamur coeptis: opus hoc tibi, sancte Johannes,
 Quo renoves puras abluto corpore mentes.
 Non haec prima dedit Domini sententia, qua te 305
 Admonuit claram mittens per nubila vocem:
 Secula multa prius sancti Deus ore locutus
 Isaiae vatis, veteris qui maximus aevi:
 Mittam, ait, ante tuos oculos, o nate, ministrum,
 Qui sentosarum purgans concreta viarum 310
 Gressibus ille tuis, celsos subsidere montes,
 Idem depressas faciet consurgere valles:
 Diriget hic quae prava, et leniet aspera, dura
 Molliet, et totum coget planescere mundum.
 Tune, precor, donum summi Patris, alme Johannes, 315
 Cum Christo promisse venis, teque imputat ille
 Qui misit natum? Tune, o praedictae prophetis,
 Nominis angelici tu participatus honore?
 Per te prima Dei sese clementia profert:
 Prima tibi dandae veniae permissa potestas: 320
 Te cum multa novae peterent miracula plebis,
 De te Christus ait: Concessum est visere talem,
 Qualem nulla prius viderunt secula prophetam.
 Dico ego, qui solus quae gesta gerendaque novi,
 Inter mortales dederit quos femina partus, 325
 Quosque dabit sollempni hominum de more creatos,
 Nullus erit possit qui se praeferre Johanni.
 Haec de te ille refert, qui quaelibet intima cordis
 Humani, et cunctos seclorum ex ordine tractus
 Pervidet, ut quae sunt oculis subjecta videmus. 330

POEMA VII.

PARAPHRASIS PSALMI I.

*Paulinus, tunc Theologicorum arcanorum rudis,
 putabat Christianos omnes, quamvis malos,
 modo incolumem servassent fidem,*

salutem quamdam consecuturos.

Beatus ille, qui procul vitam suam
Ab impiorum segregarit coetibus,
Et in via peccantium non manserit,
Nec in cathedra pestilenti sederit:
Sed corde toto fixus in legem Dei 5
Praecepta vitae nocte volvit et die,
Mentemque castis institutis excolit.
Erit ille ut arbor quae propinqua flumini,
Humore ripae nutriente pascitur,
Suoque fructum plena reddet tempore, 10
Et, fronde numquam defluente, pervirens
Stabit perenni vividum lignum coma.
Non haec iniquos prosequetur gloria,
Sed ut favillam pulveris ventus rapit,
Sic ira iniquos verret a vultu Dei. 15
Idcirco tali dividuntur ordine
Hominum per orbem dissipatorum greges,
Ut judicandi non resurgant impii,
Qui denegarunt debitum cultum Deo,
Sed puniendi: nam suum crimen videns, 20
Non indigebit quaestione detegi,
Quoniam imminentem praeferent mortis notam,
Signum salutis non gerentes frontibus.
Peccator autem, non et impius tamen,
Quae magna turba est, non resurget gloriae, 25
Verum resurget deputanda examini.
Nec enim sedere cum piis iudex potest,
Causas suorum redditurus actuum,
Varieque gestis aut probandus, aut reus.
Sine lege passim legis ignari cadent, 30
In lege lapsus, lege iudicabitur.
Opus per omne curret ignis arbiter,
Quod non cremarit flamma, sed probaverit,
Illud perrenni praemio pensabitur.
Qui concremanda gesserit, damnum feret, 35
Sed ipse salvus evolabit ignibus.
Tamen subusti corporis signis miser
Vitam tenebit, non tenebit gloriam:

Quia carne victus, mente non versus tamen,
Etsi negarit debitam legi fidem, 40
Per multa saepe devolutus crimina:
Tamen fidei nomen aeternum gerens,
Numquam salutis exsulabit finibus.
Idcirco cuncti nunc in isto seculo,
Dum currit aetas, et dies aevi patet, 45
Rectas agamus semitas firmo pede,
Nec deferamur lubrico latae viae,
Praestat per arctum dimicantes tramitem
Laboriosis introire nisibus.
Vias bonorum laetus agnoscit Deus, 50
At impiorum pronum iter delebitur.

POEMA VIII.

PARAPHRASIS PSALMI II.

Cur gentes fremuere, et inania cur meditati
Sunt populi? Adstiterunt proceres cum regibus acti
Adversum Dominum et Christum, vesana ferentes.
Vincula rumpamus, juga discutiamus eorum:
Qui manet aeterno totis moderamine coelis, 5
Irridebit eos, justaque loquetur in ira,
Terribilique minas verbo turbabit iniquos.
Ast ego Rex ab eo parili ditione creatus,
Praeceptum Domini super alnum praedico Sion.
Ipse ad me Dominus, Meus, inquit, filius es tu, 10
Teque hodie genui. Pete: sis mihi gentibus heres,
Et tua fundatur totis possessio terris.
Ferrea virga tibi est, valido quia jure tumentes
Orbe regis toto populos: ceu vasa recocto
Ficta luto frangens corda, ut meliora reformes. 15
Et nunc ecce omnes stratis advertite, reges
Mentibus, et quicumque hominum famulantia corda
Judicio regitis, rerumque tenetis habenas:
Deservite Deo trepidi, mixtoque fideles
Exsultate metu: fiat discordia concors, 20
Dissimiles socians affectus pectore in uno;
Ne timor affligat mentes, vel gaudia solvant,

Si careant laeto, pavidum formidine lethi.
Discite justitiam, rectosque capessite mores,
Et justo trepidate Deo, gaudete benigno, 25
Nequando meritum Deus irascatur in orbem,
Vosque via justa juste pereatis abacti.
Amodo jam resilire via properetis iniqua,
Ecce brevi, cum magna potentis inarserit ira,
Ventilet ut totum divino examine mundum, 30
Segreget et paleas igni, frumenta saluti:
Tunc omnes, quibus est in eo spes fida, beati.

POEMA IX.

PARAPHRASIS PSALMI CXXXVI.

Sedimus ignotos dirae Babylonis ad amnes
Captivi, Judaea manus, miserabile flentes.
Cum patrium memori traheremus pectore Sion,
Et meritum justa suspiraremus ab ira
Exsilium: lentis qua consita ripa salictis, 5
Hospitibus populis umbras praebebat amicas.
Illic Assyriae mediis in moenibus urbis,
Obliti laetas per maesta silentia voces,
De salicum ramis suspendimus organa nostra.
Namque dabat nobis durum gravis ira dolorem, 10
Quod solita in sancto depromi cantica templo
Haec ad delicias sibi nos cantare jubebat
Impius ille, domo qui nos abduxerat, hostis.
Ergone divinas laudes et carmina castis
Apta choris, inter sacra barbara, foedaque busta. 15
Inter et accensas funestis ignibus aras,
Heu! male de nostro laetis moerore, canemus?
Deque pio ritu luxum faciemus iniquum,
Mystica ad hostilem modulantes cantica ludum?
Quo miseri nunc ore sacros cantabimus hymnos? 20
Quove loco Babylon poscit sibi cantica Sion?
Sed Domini carmen tellus aliena mereri
Non capit, indignas sacra vox avertitur aures.
Si tamen ut captis dominus violentior instas,
Et, si tantus amor, Sion pia noscere vobis 25

Cantica, si pergis me cogere non tua fari,
Et divina tibi quaenam sint cantica Sion,
Accipe quid captae Deus ultor spondeat urbi.
Ne longum speres isto gaudere triumpho
Impie; quo sacrum prodi tibi praecipis hymnum: 30
Ecce quis est hymnus Domini, quae cantica Sion:
Si fuero oblitus mea moenia, te mea cura,
Urbs Hierusalem, fiat mea non memor unquam
Dextra mei, mea lingua meis et adhaereat arens
Faucibus, aeterno nisi te complectar amore: 35
Et nisi principio promissi in secula regni,
Laetitiaeque meae primo reminiscar in anno,
Te cunctis Hierusalem praeponere terris.
Esto memor tum prolis Edom, ut versa vice nostrum
Aspiciat confusa diem, quo plebs tua claram 40
Moenibus aeternis Hierusalem habitabit,
Cui nunc gens oblita tui, crudele minatur
Excidium, dicens: Invisam funditus urbem
Diruite et vacuate manu, vestigia donec
Nulla relinquantur, muris ad inane redactis. 45
Infelix miserae Babylonis filia, felix
Qui tibi pro nobis in nos tua gesta rependet.
Nec minus ille beatus erit, qui parva tenebit
Et simul elidet solidae tua pignora petrae.
Si cupis exstincta Babylonis stirpe bear, 50
In te ipso primis gliscentia crimina flammis
Frangere fide, jam propter adest petra Christus: in ipso
Vipeream sobolem validis elide lacertis.
Nam Babylon nomen Confusio: filia cujus
Est caro, peccatis mater: quae turba saluti 55
Noxia, corporeis ducit mala semina fibris.
Haec vincenda tibi, si vis evincere mortem:
Namque tuis tales inclusos ossibus hostes,
Si permittantur crescendo assumere vires,
Difficili vinces luctamine: praeripe parvos, 60
Dum rudis ex utero cordis per pectora capta
Reptat adhuc teneris vitiorum infantia membris:
Quae nisi praecaveas, aucta virtute necabit
Concordem vitiis animam terrena propago. 65

Ne parcas igitur talem mactare catervam.
Non tibi crimen erit, nocituram perdere gentem,
Ultricemque malo perfundere sanguine petram:
Gaudet enim justus, si concidat impia proles:
Nam magis atque magis pius ista caede piatur, 70
Si perimat peccata suis dominantia membris,
Et fracta in Christo vitiorum plebe triumphet.

POEMA X

AUSONIO PAULINUS.

Quatuor supra memoratas epistolas quartum jam annum agens in Hispania Paulinus recepit, quarum primae, tertiae quae intercidit, et quartae respondet hoc carmine.

Quarta redit duris haec jam messoribus aestas,
Et toties cano bruma gelu riguit,
Ex quo nulla tuo mihi littera venit ab ore,
Nulla tua vidi scripta notata manu,
Ante salutifero felix cum charta libello 5
Dona negata diu, multiplicata daret.
Trina etenim vario florebat epistola textu,
Sed numerosa triplex pagina carmen erat.
Dulcia multimodis quaedam subamara querelis
Anxia censurae miscuerat pietas. 10
Sed mihi mite patris plus quam censoris acerbum
Sedit, et e blandis aspera penso animo.
Ista suo referenda loco tamen, et graviore
Vindicis heroi sunt agitanda sono.
Interea levior paucis praecurrit iambus, 15
Discreto referens mutua verba pede.
Nunc elegi salvere jubent, dictaque salute,
Ut fecere aliis orsa gradumque, silent
Quid abdicatas in meam curam, pater, 20
Redire Musas praecipis?
Negant Camoenis, nec patent Apollini
Dicata Christo pectora.
Fuit ista quondam non ope, sed studio pari
Tecum mihi concordia, 25
Ciere surdum Delphica Phoebum specu,
Vocare Musas Numina;

Fandique munus munere indultum Dei,
Petere e nemoribus aut jugis.
Nunc alia mentem vis agit, major Deus; 30
Aliosque mores postulat,
Sibi repscens ab homine munus suum,
Vivamus ut vitae Patri.
Vacare vanis otio aut negotio,
Et fabulosis litteris
Vetat, suis ut pareamus legibus, 35
Lucemque cernamus suam:
Quam vis sophorum callida, arsque rhetorum, et
Figmenta vatium nubilant,
Qui corda falsis atque vanis imbuunt;
Tantumque linguas instruunt, 40
Nihil adferentes ut salutem conferant,
Quod veritatem detegat.
Quid enim tenere vel bonum aut verum queant,
Qui non tenent summae caput,
Veri bonique fomitem et fontem Deum? 45
Quem nemo nisi in Christo videt.
Hic veritatis lumen est, vitae via,
Vis, mens, manus, virtus Patris,
Sol aequitatis, fons bonorum, flos Dei.
Natus Deo, mundi sator, 50
Mortalitatis vita nostrae, et mors necis.
Magister hic virtutum,
Deusque nobis, atque pro nobis homo
Nos induendo se exuit,
Aeterna jungens homines inter et Deum, 55
In utrumque se commercia.
Hic ergo nostris ut suum praecordiis
Vibraverit coelo jubar,
Absterget aegrum corporis pigri situm,
Habitumque mentis innovat; 60
Exhaurit omne quod juvabat antea
Castae voluptatis vice;
Totusque nostra jure Domini vindicat
Et corda, et ora, et tempora;
Se cogitari, intelligi, credi, legi, 65

Se vult timeri et diligi.
Aestus inanes, quos movet vitae labor
Praesentis aevi tramite,
Abolet futurae cum Deo vitae fides.
Quae, quas videmur spernere, 70
Non ut profanas abjicit aut viles opes;
Sed ut magis caras, monet
Coelis reponi creditas Christo Deo,
Qui plura promisit datis;
Contemta praesens vel mage deposita sibi 75
Multo ut rependat fenore.
Sine fraude custos aucta creditoribus
Bonus aera reddet debitor;
Multaque spretam largior pecuniam
Restituet usura Deus. 80
Huic vacantem, vel studentem, et deditum,
In hoc reponentem omnia,
Ne, quaeso, segnem, neve perversum putes,
Nec crimineris impium.
Pietas abesse Christiano qui potest? 85
Namque argumentum mutuuum est
Pietatis, esse Christianum: et impii,
Non esse Christo subditum.
Hanc cum tenere discimus, possum tibi
Non exhibere, id est patri, 60
Cui cuncta sancta jura, cara nomina
Debere me voluit Deus?
Tibi disciplinas, dignitatem, litteras,
Linguae, togae, famae decus,
Provectus, altus, institutus debeo, 95
Patrone, praeceptor, pater.
Sed, cur remotus tamdiu degam, arguis,
Pioque motu irasceris?
Conducit istud, aut necesse est, aut placet:
Veniale, quidquid horum erit. 100
Ignosce amanti, si geram quod expedit:
Gratare, si vivam ut libet.
Defore me patriis tota trieteride terris,
Atque alium legisse vagis erroribus orbem,

Culta prius vestrae oblitum consortia vitae 105
Increpitas sanctis mota pietate querelis.
Amplector patrio venerandos pectore motus,
Et mihi gratandas salvis affectibus iras.
Sed reditum inde meum genitor te poscere mallet
Unde dari possit. Revocandum me tibi credam, 110
Cum steriles fundas non ad divina precatus,
Castalidis supplex averso Numine Musis?
Non his numinibus tibi me patriaeque reduces.
Quod datur, in nihilum (sine Numine nomina Musas
Surda vocas, et nulla rogas) levis auferet aura, 115
Irrita ventosae rapiunt haec vota procellae,
Quae non missa Deo vacuis in nubibus haerent,
Nec penetrant superi stellantem Regis in aulam.
Si tibi cura mei reditus, illum aspice, et ora,
Qui tonitru summi quatit ignea culmina coeli,
Qui trifido igne micat, nec inania murmura miscet,
120 Quique satis coelo soles largitur, et imbres,
Qui super omne quod est, vel in omnia totus ubique
Omnibus infusus rebus regit omnia Christus,
Qui mentes tenet atque movet, qui tempora nostra 125
Et loca disponit; quod si contraria votis
Constituatur nostris, prece deflectendus in illa est
Quae volumus: quid me accusas? Si displicet actus
Quem gero agente Deo, prius est si fas reus autor
Cui placet aut formare meos, aut vertere sensus. 130
Nam mea si reputes quae pristina, quae tibi nota,
Sponte fatebor eum modo me non esse sub illo
Tempore qui fuerim, quo non perversus habebam,
Et perversus eram, falsi caligine cernens,
Stulta Dei sapiens, et mortis pabula vivens. 135
Quo magis ignosci mihi fas, quia promptius ex hoc,
Agnosci datur, a summo Genitore novari,
Quod non more meo geritur; non arbitror, istis
Confessus dicar mutatae in prava notandum
Errorem mentis, quoniam sim sponte professus, 140
Me non mente mea vitam mutasse priorem.
Mens nova me fateor cepit, mens non mea quondam,
Sed mea nunc autore Deo, qui si quid in actu

Ingeniove meo sua dignum ad munia vidit,
Gratia prima tibi, tibi gloria debita cedit, 145
Cujus praeceptis partum est quod Christus amaret.
Quare gratandum magis est tibi quam queritandum,
Quod tuus ille, tuis studiis et moribus ortus,
Paulinus, cui te non inficiare parentem
Nec modo, cum credis perversum, sic mea verti 150
Consilia, ut sim promeritus Christi fore, dum sum
Ausonii; feret ille tuae sua praemia laudi,
Deque tua primum tibi deferet arbore fructum.
Unde precor meliora putes, nec maxima perdas.
Praemia, detestando tuis bona fontibus orta. 155
Non etenim mihi mens vaga, sed neque participantum
Vita fugax hominum, Lyciae qua scribis in antris
Pegaseum vixisse equitem, licet avia multi
Numine agente colant, clari velut ante sophorum
Pro studiis Musisque suis: ut nunc quoque castis 160
Qui Christum sumserunt animis agitare frequentant
Non inopes animi, neque de feritate legentes
Desertis habitare locis, sed in ardua versi
Sidera, spectantesque Deum, verique profunda
Perspicere intenti; de vanis libera curis 165
Otia amant; strepitusque fori, rerumque tumultus,
Cunctaque divinis inimica negotia donis,
Et Christi imperiis et amore salutis, abhorrent.
Speque fideque Deum sponsa mercede sequuntur,
Quam referet certus non desperantibus autor, 170
Si modo non vincant vacuis praesentia rebus;
Quaeque videt spernat, quae non videt ut mereatur,
Secreta ignitus penetrans coelestia sensus.
Namque caduca patent nostris, aeterna negantur
Visibus, et nunc spe sequimur quod mente videmus, 175
Spernentes varias rerum spectacula formas,
Et male corporeos bona sollicitantia visus.
Attamen haec sedisse illis sententia visa est,
Tota quibus jam lux patuit verique bonique,
Venturi aeternum secli, et praesentis inane. 180
At mihi non eadem cui gloria, cur eadem sit
Fama? fides voti par est, sed amoena colenti,

Nunc etiam et blanda posito locupletis in acta
 Littoris, unde haec jam tam festinata locorum,
 Invidia est? Utinam justus me carpere livor 185
 Incipiat, Christi sub nomine probra placebunt.
 Non patitur tenerum mens Numine firma pudorem,
 Et laus hic contemta redit mihi iudice Christo.
 Ne me igitur, venerande parens, his ut male versum
 Increpites studiis, neque me vel conjuge carpas, 190
 Vel mentis vitio: non anxia Bellerophontis
 Mens est, nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.
 Nec mihi nunc patrii est (ut vis) oblivio coeli,
 Qui summum suspecto Patrem, quem qui colit unum,
 Hic vere memor est coeli. Crede ergo, pater, nos 195
 Nec coeli immemores, nec vivere mentis egentes,
 Humanisque agitare locis; studia ipsa piorum
 Testantur mores hominum: nec enim impia summum
 Gens poterit novisse Deum; sint multa locorum,
 Multa hominum studiis inculta, expertia legum, 200
 Quae regio agresti ritu caret? Aut quid honestis
 Improbitas aliena nocet? Quid tu mihi vastos
 Vasconiae saltus, et ninguida Pyrenaei
 Objicis hospitia, in primo quasi limine fixus
 Hispanae regionis agam, nec sit locus usquam 205
 Rure vel urbe mihi, summum qua dives in orbem
 Usque patet mersos spectans Hispania soles?
 Sed fuerit fortuna, jugis habitasse latronum:
 Non lare barbarico rigui, mutatus in ipsos,
 Inter quos habui socia feritate, colonos. 210
 Non recipit mens pura malum, neque levibus haerent
 Inspersae fibris maculae: sic Vascone saltu
 Quisquis agit purus sceleris vitam inter iniquos,
 Nulla ab inhumano morum contagia ducit
 Hospite. Sed mihi cur sit ab illo nomine crimen, 215
 Qui diversa colo, ut colui, loca juncta superbis
 Urbibus, et laetis hominum celeberrima cultis?
 Ac si Vasconicis mihi vita fuisset in oris:
 Cur non more meo potius formata, ferinos
 Poneret in nostros migrans gens barbara ritus? 220
 Nam quod in aversis habitacula ponis Hiberis

Urbibus, et deserta tuo legis oppida versu,
 Montanamque mihi Calagurrim et Bilbilim acutis
 Pendentem scopulis, collemque jacentis Herdae
 Exprobras, velut his habitem laris exsul et urbis 225
 Extra hominum tecta atque vias: an credis Hiberæ
 Has telluris opes, Hispani nescius orbis,
 Quo gravis ille poli sub pondere constitit Atlas,
 Ultima nunc ejus mons portio metaque terræ
 Discludit bimarem celso qui vertice Calpen? 230
 Bilbilis huic tantum, Calagurris, Ilerda notatur,
 Caesarea est Augusta cui, cui Barcino amoena,
 Et capite insigni despectans Tarraco pontum.
 Quid numerem egregias terris et moenibus urbes,
 Qua geminum felix Hispania tendit in aequor, 235
 Qua Betis Oceanum, Thyrrenumque auget Hiberus,
 Lataque distantis pelagi divortia complet,
 Orbe suo finem ponens in limite mundi?
 An tibi, mi domine illustris, si scribere sit mens,
 Qua regione habites, placeat reticere nitentem 240
 Burdigalam, et piceos malis describere Boios?
 Cumque Marojalicis tua prodigis otia thermis,
 Inter et umbrosos donas tibi vivere lucos,
 Laeta locis, et mira colens habitacula tectis:
 Nigrantesne casas et texta mapalia culmo, 245
 Dignaue f pellitis habitas deserta Bigerris?
 Quique superba tuæ contemnis moenia Romæ
 Consul, arenosos num dedignare Vasatas?
 Vel quia Pictonicis tibi fertile rus viret arvis,
 Rauranum Ausonias huc devexisse curules
 Conquerar; et trabeam veteri sordescere panno?
 Quæ tamen augusta Latiaris in urbe Quirini
 Caesareas inter parili titulo palmatas
 Fulget in attrito longum venerabilis auro,
 Florentem retinens meriti vivacis honorem. 255
 Aut cum Lucani retineris culmine fundi,
 Aemula Romuleis habitans fastigia tectis,
 Materiam praeunte loco, qui proxima signat,
 In Condatino diceris degere vico?
 Multa jocis pateant; liceat quoque ludere fictis. 260

Sed lingua mulcente gravem interlidere dentem,
 Ludere blanditiis urentibus, et male dulces
 Fermentare jocos satirae mordacis aceto,
 Saepe poetarum, numquam decet esse parentum.
 Namque - fides pietasque petunt, ut quod mala nectens, 265
 Insinuat castis fama auribus, hoc bona voti
 Mens patris affigi, fixumque haerescere cordi
 Non sinat, ut vulgus scaevo rumore malignum.
 Ante habitos mores, non semper, flectere, vitam
 Crimen habet: namque est laudi bene vertere. Cum me 270
 Immutatum audis, studium officiumque require.
 Si pravo rectum, si relligiosa profanis,
 Luxurie parcum, turpi mutatur honestum;
 Segnis, iners, obscurus ago: miserere sodalis
 In mala perversi: blandum licet ira parentem 275
 Excitet, ut lapsum rectis instauret amicum
 Moribus, et monitu reparet meliora severo.
 At si forte itidem, quod legi, et quod sequor, audis,
 Corda pio vovisse Deo, venerabile Christi
 Imperium docili pro credulitate sequentem, 280
 Persuasumque Dei monitis, aeterna parari
 Praemia mortali, damnis praesentibus emta,
 Non reor id sano sic displicuisse parenti,
 Mentis ut errorem credat, sic vivere Christo,
 Ut Christus sanxit. Juvat hoc, nec poenitet hujus 285
 Erroris, stultus diversa sequentibus esse
 Nil moror, aeterno mea dum sententia Regi
 Sit sapiens. Breve quidquid homo est, ut corporis aegri,
 Temporis occidui, et sine Christo pulvis et umbra:
 Quod probat aut damnat, tanti est, quanti arbiter ipse. 290
 Ipse obit, atque illi suus est comitabilis error,
 Cumque suo moriens sententia iudice transit.
 At nisi, dum tempus praesens datur, anxia nobis
 Cura sit ad Domini praeceptum vivere Christi,
 Sera erit exutis homini querimonia membris, 295
 Dum levia humanae metuit convicia linguae,
 Non timuisse graves divini iudicis iras,
 Quem Patris aeterni solio dextraque sedentem
 Omnibus impositum Regem, et labentibus annis

Desidiam exprobras; neglectaeque insuper addis
 Crimen amicitiae; formidatamque jugalem
 Objicis, et durum jadis in mea viscera versum. 5
 Parce, precor, lacerare tuum, nec amara paternis
 Admiscere velis, ceu melli absinthia, verbis.
 Cura mihi semper fuit, et manet, officiis te
 Omnibus excolere, affectu observare fideli.
 Non umquam tenui saltem tua gratia naevo 10
 Commaculata mihi est; ipso te laedere vultu,
 Semper et incauta timui violare figura.
 Cumque tua accessi venerans, mea cautius ora
 Composui, et laeto formavi lumine frontem;
 Ne qua vel a tacito contractam pectore nubem 15
 Duceret in sanctum suspicio falsa parentem.
 Hoc mea te domus exemplo coluitque colitque,
 Inque tuo tantus nobis consensus amore est,
 Quantus et in Christo connexa mente colendo.
 Quis tua, quaeso, tuis obduxit pectora livor? 20
 Quo rumore pias facilis tibi fama per aures
 Irrupit pepulitque animum contraque vetustam
 Experta pietate fidem nova vulnera movit,
 Laederet ut natis placidum malesuada parentem?
 Sed mihi non fictae mens conscia simplicitatis, 25
 Nec patris inculti pietas rea, respuit omne
 Immeritum, et falso perstringi crimine non fert;
 Immunis vero gravius violatur iniquo
 Vulnere, tam tenera offensae, quam libera culpa.
 Discussisse jugum quereris me, quo tibi doctis 30
 Junctus eram studiis. Hoc nec gestasse quidem me
 Assero: namque pares subeunt juga: nemo valentes
 Copulat infirmis; neque sunt concordia frena,
 Si sit compulsis mensura jugalibus impar.
 Si vitulum tauro, vel equum commitis onagro, 35
 Si confers fulicas cygnis, et aedona parrae;
 Castaneis corylos, aequas viburna cupressis,
 Me compone tibi: vix Tullius et Maro tecum,
 Sustineant aequale jugum; si jungar amore,
 Hoc tantum tibi me jactare audebo jugalem; 40
 Quo modicum sociis magno contendit habenis

Dulcis amicitia aeterno mihi foedere tecum,
Et paribus semper redamandi legibus aequa.
Hoc nostra cervice jugum non scaeva resolvit
Fabula, non terris absentia longa diremit. 45
Nec perimet, toto licet abstrahar orbe, vel aevo.
Numquam animo divisus agam; prius ipsa recedet
Corpore vita meo, quam vester pectore vultus.
Ego te per omne, quod datum mortalibus
Et destinatum seculum est, 50
Claudente donec continebor corpore,
Discernar orbe quolibet,
Nec orbe longe, nec remotum lumine,
Tenebo fibris insitum,
Videbo corde, mente complectar pia 55
Ubique praesentem mihi.
Et cum solutus corporali carcere,
Terraque provolavero,
Quo me locarit axe communis Pater,
Illic quoque te animo geram. 60
Neque finis idem qui meo me corpore,
Et amore laxabit tui.
Mens quippe, lapsis quae superstes artibus
De stirpe durat coeliti,
Sensus necesse est simul et affectus suos 65
Teneat aequae ut vitam suam;
Et ut mori, sic oblivisci non capit,
Perenne viva et memor.

POEMA XII.

DE S. FELICE NATALITIUM CARMEN I.

Inclite Confessor, meritis et nomine Felix,
Mens pietate potens, summi mens accola coeli,
Nec minus in totis experta potentia terris,
Qui Dominum Christum constanti voce professus,
Contemnendo truces meruisti evadere poenas, 5
Devotamque animam tormenta per omnia Christo,
Sponte tua jussus laxatis reddere membris,
Liquisti vacuos rabidis lictoribus artus,

Vectus in aethereum sine sanguine martyr honorem,
O pater, o domine, indignis licet, annue servis, 10
Ut tandem, hanc fragili trahimus dum corpore vitam,
Sedibus optatis, et qua requiescis in aula,
Hunc liceat celebrare diem, pia reddere coram
Vota, et gaudentes inter gaudere tumultus.
Sit jam, quaeso, satis merita impietate tulisse 15
Hanc poenam tot jam quot te sine viximus, annis,
Sede tua procul, heu! quamvis non mente remoti.
Jam desideriiis immenso tempore fessis
Consule: jam vel sero memor miserere tuorum:
Perque orbem, magni qui nos procul aequore ponti 20
Disparat, obtritis quae nos inimica retardant,
Pande vias faciles: et, si properantibus ad te
Invidus hostis obest, objecta repagula pelle
Fortior adversis, et amicos provehe cursus.
Seu placeat telluris iter, comes aggere tuto 25
Esto tuis; seu magna tui fiducia longo
Suadeat ire mari, da currere mollibus undis,
Et famulis famulos a puppi suggere ventos,
Ut Campana simul Christo duce littora vecti,
Ad tua mox alacri rapiamur culmina cursu,
Inque tuo placidus nobis sit limine portus. 30
Illic dulce jugum, leve onus, blandumque feremus
Servitium sub te domino; etsi justus iniquis
Non egeas servis, tamen et patiere, et amabis
Qualescumque tibi Christo donante dicatos,
Et foribus servire tuis, tua limina mane 35
Munditie curare sines; et nocte vicissim
Excubiis servare piis; et munere in isto
Claudere promeritam defesso corpore vitam.

POEMA XIII.

DE S. FELICE NATALITIUM CARMEN II.

Felix, hoc merito, quod nomine; nomine et idem,
Qui merito; redit alma dies qua te sibi summus
Adscivit patriam confessum Christus in aulam,
Tempus adest plenis grates tibi fundere votis.

O pater, o domine, indignis licet optime servis, 5
 Tandem exoratum est, inter tua limina nobis
 Natalem celebrare tuum. Tria tempore longo
 Lustra cucurrerunt ex quo sollemnibus istis
 Coram vota tibi coram mea corda dicavi,
 Ex illo qui me terraque marique labores 10
 Distulerint a sede tua procul orbe remoto,
 Novisti; nam te mihi semper ubique propinquum,
 Inter dura viae, vitaeque incerta, vocavi.
 Et maria intravi duce te, quia cura pericli
 Cessit amore tui, nec te sine: nam tua sensi 15
 Praesidia, in Domino superans maris aspera Christo:
 Semper eo et terris te propter tutus et undis.
 (Hunc, precor, aeterna pietate et pace serenum
 Posce tuis, cujus magno stas nomine Felix.
 Nunc juvat effusas in gaudia solve mentes: 20
 Cara dies tandem quoniam hic praesentibus orta est,
 Semper et aeternum nobis celebrata per orbem,
 Quae te sacravit terris et contulit astris.)
 Ecce vias vario plebs discolor agmine pingit:
 Urbes innumeras una miramur in urbe. 25
 O felix Felice tuo tibi praesule Nola,
 Inclita cive sacro, coelesti firma patrono,
 Postque ipsam titulos Romam sortita secundos.
 Quae prius imperio tantum, et victricibus armis,
 Nunc et apostolicis terrarum est prima sepulcris. 30
 Sis bonus o felixque tuis, Dominumque potentem
 Exores, liceat placati munere Christi,
 Post pelagi fluctus, mundi quoque fluctibus actis,
 In statione tua placido consistere portu.
 Hoc bene subductam religavi littore classem; 35
 In te compositae mihi fixa sit anchora vitae.

POEMA XIV.

DE S. FELICE NATALITIUM CARMEN III.

Venit festa dies coelo, celeberrima terris,
 Natalem Felicis agens, qua corpore terris
 Occidit, et Christo superis est natus in astris,

Coelestem nactus sine sanguine martyr honorem.
 Nam Confessor obit, poenas non sponte lucratus, 5
 Acceptante Deo fidam pro sanguine mentem;
 Qui cordis taciti scrutator, ferre paratos
 Aequiparat passis, sat habens interna probasse,
 Supplicium carnis justa pietate remittit,
 Martyrium sine caede placet, si prompta ferendi 10
 Mensque fidesque Deo caleat, passura voluntas
 Sufficit, et summa est meriti, testatio voti.
 Ergo dies, tanto quae munere rettulit alto
 Felicem coelo, sacris sollemnibus ista est:
 Nam post solstitium, quo Christus corpore natus 15
 Sole novo gelidae mutavit tempora brumae,
 Atque salutiferum praestans mortalibus ortum.
 Procedente die secum decrescere noctes
 Jussit, ab hoc quae lux oritur vicesima nobis
 Sidereum meriti signat Felicis honorem. 20
 Denique nil impar his, qui fudere cruorem,
 Testibus, et titulo simul et virtute recepta,
 Martyris ostendit meritum, cum jure potenti
 Daemonas exercet, devinctaque corpora solvit.
 Nam sibi Felicem caecis incumbere poenis, 25
 Pestiferi proceres tristi clamore fatentur,
 Occultasque cruces gemitu testantur aperto,
 Velatumque oculis mortalibus, at manifestum
 Auribus et multo praesentem numine produnt,
 Cum captiva intra depresi corpora, Christum 30
 In sancto fulgere suo clamantque probantque,
 Membrorum incussu tremuli, capitumque rotatu,
 Tormentisque suis, sed non sua corpora torquent,
 Clamantes proprios aliena per ora dolores
 Orantum veniam: latet ultor, poena videtur. 35
 Tum si quos graviore malo violentior hostis
 Vinxerit, ista dies divino munere solvit.
 Cernere tunc passim est sacra purgata medela
 Pectora liminibus sterni, jam mente refectos,
 Gratantes jam voce sua: concurrunt hiantum 40
 Turba tremens hominum; mixtae inter gaudia cunctis
 Prosiliunt lacrymae: praesens Deus omnibus illic

Creditur: immensi Felix est gloria Christi.
 Alma dies magnis celebratur coetibus, omnes
 Vota dicant sacris rata postibus; omnia gaudent 45
 Terrarum et coeli, ridere videtur apertis
 Aethra polis: vernum spirare silentibus aurae
 Flatibus, et laetum plaga cingere lactea coelum.
 Nec modus est populis coeuntibus agmine denso,
 Nec requies, properant in lucem a nocte, diemque 50
 Exspectare piget, votis avidis mora noctis
 Rumpitur, et noctem flammis funalia vincunt,
 Stipatam multis unam juvat urbibus urbem
 Cernere, totque uno compulsa examina voto.
 Lucani coeunt populi, coit Appula pubes, 55
 Et Calabri, et cuncti quos adluit aestus uterque,
 Qui laeva et dextra Latium circumsonat unda:
 Et qua bis ternas Campania laeta per urbes
 Ceu propriis gaudet festis, quos moenibus amplis
 Dives habet Capua, et quos pulcra Neapolis, aut quos 60
 Gaurus alit, laeta exercent qui Massica, quique
 Ufentem Sarnumque bibunt, qui sicca Tanagri,
 Quique colunt rigui felicia culta Galesi,
 Quos Atina potens, quos mater Aricia mittit.
 Ipsaque coelestum sacris procerum monumentis 65
 Roma Petro Pauloque potens, rarescere gaudet
 Hujus honore diei, portaeque ex ore Capenae
 Millia profundens ad amicae moenia Nolae,
 Dimittit duodena decem per millia denso
 Agmine: confertis longe latet Appia turbis. 70
 Nec minus, ex alia populis regione profectis,
 Aspera montosae carpuntur strata Latinae,
 Quos Praeneste altum, quos fertile pascit Aquinum:
 Quosque suburbanis vetus Ardea mittit ab oris,
 Quique urbem liquere Cales, geminumque Teanum, 75
 Quam gravis Auruncus, vel quam colit Appulus asper:
 Huc et olivifero concurrat turba Venafro,
 Oppida Samnites duri montana relinquunt.
 Vicit iter durum pietas, amor omnia Christi
 Vincit, et alma fides: animisque locisque rigentes 80
 Suadet acerba pati, simul aspera ponera corda.

Una dies cunctos vocat, una et Nola receptat,
 Totaque plena suis, spatiosaque limina cunctis;
 Credas innumeris ut moenia dilatari.
 Hospitibus, sic Nola assurgit imagine Romae. 85
 Tu quoque post Urbem titulos sortita secundos?
 Nam prius imperio tantum et victricibus armis,
 Nunc et apostolicis terrarum est prima sepulcris.
 Tu quoque perpetuas duplici sub honore coronas,
 Ante sacerdotis, post martyris, omne per aevum 90
 Felicis complexa tui, gemino bene coelum
 Contingis merito divini mater amici.
 Te prius alma pio celebrans altaria cultu
 Presbyter instituit, placido et moderamine rexit.
 Hinc quoque perpetuo decorat te nomine Felix. 95
 Namque tuo meritum in gremio sacratus honorem,
 Ducit odorifero pia conditus ossa sepulcro.
 Aurea nunc niveis ornantur limina velis,
 Clara coronantur densis altaria lychnis.
 Lumina ceratis adolentur odora papyris, 100
 Nocte dieque micant, sic nox splendore diei
 Fulget: et ipsa dies coelesti illustris honore,
 Plus micat innumeris lucem geminata lucernis.
 Nos quoque felices, quibus istum cernere coram
 Et celebrare diem datur, et spectare patroni 105
 Praemia, praestantique suis tam grandia Christo
 Gratari, et laetos inter gaudere tumultus.
 Ferte Deo, pueri, laudem, pia solvite vota,
 Et pariter castis date carmina festa choreis,
 Spargite flore solum, praetexite limina sertis: 110
 Purpureum ver spiret hiems, sit floreus annus
 Ante diem, sancto cedat natura diei.
 Martyris ad tumulum debes et terra coronas.
 Ast illum superi sacra gloria luminis ambit,
 Florentem gemina belli pacisque corona. 115
 Hunc, precor, aeterna nobiscum pace serenum
 Posce diem, hoc iterum liceat gaudere reverso,
 Annuaque hic et vota tuis et carmina festis
 Reddere placati tranquillo numine Christi.
 Hic amor, hic labor est nobis; haec vota tuorum 120

Suscipe, commendaque Deo, ut cum sedula cura
 Servitium nostrum longo tibi penderit aevo,
 Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
 Absolvas mittente manu; positasque tuorum
 Ante tuos vultus animas vectare paterno 125
 Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora:
 Quem bonitate pium, sed majestate tremendum,
 Exora, ut precibus plenis meritisque redonet
 Debita nostra tuis, cum tu quoque magna piorum
 Portio, regnantem Felix comitaberis Agnum: 130
 Posce ovium grege nos statui, ut sententia summi
 Judicis hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
 Ne male gratatis laevos adjudicet hoedis,
 Sed potius dextra positos in parte, salutis
 Munifico pecori, laudatisque adgreget agnis. 135

POEMA XV.

DE S. FELICE NATALITIUM CARMEN IV.

Annua vota mihi remeant, simul annua linguae
 Debita, natalis tuus, o clarissime Christo
 Felix, natali proprio mihi carior; in quo
 Quamlibet innumeris sint gaudia publica turbis.
 Est aliquid speciale tuis, quod nos tibi Christus 5
 Esse dedit, viles caro largitus amico.
 Non quia tu dignus famulis tam vilibus esses,
 Aeternis dignate Deo comes ire triumphis;
 Sed quia nos inopes justi indignosque salutis
 Sic voluit ditare Pater bonus, ut male dites 10
 Criminibus versa in melius vice divitiarum,
 Pro cunctis opibus cunctisque affectibus, et pro
 Nobilibus titulis et honoribus omnia vanis,
 Felicem caperemus opes, patriamque, domumque.
 Tu pater, et patria, et domus, et substantia nobis, 15
 In gremium translata tuum cunabula nostra,
 Et tuus est nobis nido sinus, hoc bene foti
 Crescimus, inque aliam mutantem corpora formam,
 Terrena exuimur stirpe, et subeuntibus alis
 Vertimur in volucres divini semine verbi. 20

Te relevante jugum Christi leve noscimus, in te
 Blandus et indignis, et dulcis Christus amaris.
 Ista dies ergo et nobis sollempnis habenda,
 Quae tibi natalis: quia te mala nostra abolente
 Occidimus mundo, nascamur ut in bona Christo. 25
 Surge igitur cithara, et totis intendere fibris,
 Excita vis animae tacito mea viscera cantu,
 Non tacita cordis testudine, dentibus ictis,
 Pulset amor linguae, plectro lyra personet oris.
 Non ego Castalidas vatum phantasmata Musas, 30
 Nec surdum Aonia Phoebum de rupe ciebo,
 Carminis incentor Christus mihi: munere Christi
 Audeo peccator sanctum et coelestia fari.
 Nec tibi difficile, Omnipotens, mea solvere doctis
 Ora modis, qui muta loqui, fluere arida, solvi 35
 Dura jubes. Tu namque asinam reboare loquendo,
 Perfectamque tibi lactentes condere laudem
 Fecisti, et solidam solvisti in flumina rupem,
 Et terram sine aqua subitis manere fluentis
 Jussisti, deserta rigans in spem populorum, 40
 In quorum arentes animas pia gratia fluxit,
 Quos Christus vivo manans petra fonte refecit.
 Unde ego pars hominum minima, isto munere fretus,
 Roris, Christe, tui vivos precor aridus haustus.
 De verbum de fonte tuo; tua non queo fari 45
 Te sine; namque tui laus martyris, et tua laus est,
 Qui facis Omnipotens homines divina valere,
 Fortiaque infirmis superans, de carne triumphas,
 Aerios proceres vincens in corpore nostro.
 Quare ades, ut duce te repetens ab origine pergam 50
 Felicem narrare tuum, cui nobile ductum
 Ex Oriente genus: nec enim magis altera tellus
 Felicis patriam decuit, quam quae patriarchas,
 Quaeque pios tulerat, Christi sacra vasa, prophetas.
 Unde et apostolicis fundens sua flumina linguis, 55
 Totum Evangelii sonus emanavit in orbem.
 Debitus inde Deo Felix, genitore profecto
 Italiam necdum genitus, tamen in patre venit:
 Civis ut affectu nostris oriretur in oris;

Nec cuiquam natum nisi nobis se meminisset. 60
 Sic pater Abraham Domini praecepta secutus,
 Mutavit patrias externo cespite terras,
 Deposuitque sacrum Chananaeis semen in arvis;
 Unde peregrinas subeunte propagine terras,
 Mystica Felicem nobis transmisit origo, 65
 Quem perfecta fides illa radice profectum
 Prodidit, ut nobis esset pia vena fidei.
 Felix nunc etiam posita cum carne quiescit,
 Spiritus in Christo vivens, operantibus altae
 Virtutis meritis Abrahae semine mutat 70
 Duritiam lapidum, quos suscitatur in bona vitae.
 Hac igitur genitore Syro generatus in urbe,
 Dilectam coluit patriae sub imagine Nolam,
 Sede beans placita: multoque relictus in auro,
 Dives opum viguit, quamvis non unicus heres. 75
 Hermia cum fratre sui cognomine patris
 Terrenas divisit opes; coelestia solus
 Obtinuit Felix; geminos sententia discors
 Divisit fratres: Hermiam mundus abegit,
 Felicem Christus sibi sustulit: ille caduca 80
 Maluit, hic solida: praesentibus ille cohaesit,
 Iste solum coelo vertit, patrimonia regnis:
 Ille heres tantum proprii patris, iste coheres
 Christi. Sed quis tam variam miretur ab uno
 Sanguine progeniem, veterum inter sancta parentum 85
 Pignora qui relegat populorum stirpe duorum
 Fecundam pugnas uteri doluisse Rebeccam
 Conquestamque Deo gravidam luctamina ventris?
 Cum jam tunc fremeret sanctae intra viscera matris,
 Quae nunc intra uterum mundi discordia saevit. 90
 Hispida Judaeis hirti sectantibus Esau
 Perfidia, addictis populo servire minori.
 At nobis laevem per lenia pacis Iacob,
 Qua via lucis agit, meliore sequentibus ortu.
 Ergo pari dispar fratrum de sanguine sanguis: 95
 Hermias, velut asper Edom terrena secutus,
 Squaluit in vacua captivus imagine mundi,
 Duraque Idumaei praelegit rura parentis,

-In gladio vivens proprio, vanaeque laborem
 Militiae sterilem tolerans, qui Caesaris armis 100
 Succubuit, privatus agens ad munia Christi.
 At meus aeterni satus arma capessere Regis,
 In patris Israel migravit nomina Felix:
 Seseque a puero pia mens coelestibus edens,
 Instituit servire Deo; nec gratia pauper 105
 Adfuit, et quantum sitiebat corde capaci
 Lucis hians animus, tam largiter influa traxit
 Dona Dei. Primis lector servivit in annis.
 Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
 Adjurare malos, et sacris pellere verbis. 110
 Quod quia perspicua meriti virtute gerebat,
 Jure sacerdotis veneranda insignia nactus;
 Mente loco digna meritum decoravit honorem.
 Sed ne sola sacrum caput infula comeret illi,
 Exstitit et potior geminandae causa coronae. 115
 Dira profanorum rabies exorta furorum;
 Cum pia sacrilego quateretur Ecclesia bello,
 Praecipueque illos populo deposceret omni
 Impietas, quorum pietas insignior esset:
 Tunc senior sanctis Nolanam legibus urbem 120
 Maximus e placido formabat episcopus ore,
 Presbytero Felice potens; quem mente paterna
 Complexus veluti natum, sedisque fovebat
 Heredem; subita sed tempestate fugatus,
 Non cedente fide, petiit deserta locorum. 125
 Tunc magis atque magis, quaesito antistite, felix
 Claruit oppositus gladiis, solusque fidei
 Invidia affectus: nec spectabatur honore;
 Major honore fides tantum quia causa fidei.
 Tunc petitur, sua cum draco lividus excitat arma, 130
 Proruerit id cupiens, quo surgimus, et cadit ipse.
 Ergo truces poenas, fugiente antistite, solus,
 Vel primus de plebe, quasi de corpore vertex,
 Competitur Felix. Hunc omnes vincere certant;
 Et quasi praecelsam obsessis in moenibus arcem 135
 Facta mole petunt; cujus munimine victo
 Cetera jam facili cadat urbs prostrata ruina.

O digna infidis dementia! creditur uno
 Exstinguenda fides, totus quam credidit orbis.
 Heu misera impietas! infernis caeca tenebris, 140
 Quo ruis? in quem tela moves? an credis in uno
 Mortali constare Deum? Et, si corpora solvas,
 Vim simul et mentem divinam posse aboleri?
 Quae mundi per membra meat, qua nasceris ipse,
 Indignusque aleris, cujus de numine pendet 145
 Vincere vel vinci; cujus virtute vel unus
 Fortior innumeris: pietate armatus inermi,
 Armatos ferro, sed inermes pectora Christo,
 Prosternit superante fide, quae conscia veri
 Coelestis, vitam praesenti monte futuram 150
 Comparat, et victo victricem corpore mentem
 Laeta Deo referens gaudentibus invehit astris.
 Quid juvat ergo pium tanta quod mole furoris
 Felicem vesane petis? manet intus operto
 Mens invicta Deo; nec jam tibi sola resistit 155
 Terreni natura hominis; Deus ipse repugnat
 Quem petis, atque tuis serpens antique venenis
 Ipse offert se per famulorum corpora Christus,
 Teque tuis nectens laqueis, in caede suorum
 Sternit, per mortis speciem de morte triumphans. 160
 Sed fera corda suos stimulis furialibus error
 Sanguinea flagrare siti, sanctumque cruorem
 Urgebat, veluti sceleris deposcere palmam.
 Ergo ubi sacrilegos exceptit Nola furores,
 Intentosque piis expavit civibus enses, 165
 Quaeritur excussa Felix venerandus in urbe.
 Nec refugit, celso jam spirans sidera flatu,
 Et tacitis acuens stimulis in praelia mentem,
 Impavidus trepidum sorvabat pastor ovile,
 Exemplo Domini, promptus dare pro grege vitam. 170
 Ergo alacer saevos perstat quasi murus in hostes;
 Et canis, florente fide, revirescit in annis,
 Totus in astra animo, Christi memor, immemor aevi,
 Corde Deum gestans, et plenus pectora Christo.
 Nec jam se capit ipse; sacer majorque videri, 175
 Sidereumque oculis et honorem fulgere vultu.

Illicet arripitur gaudens; saevisque furentum
 Protrahitur manibus, sed (qui mos hostis iniqui,
 Cui potior labor est animas quam corpora nostra
 Perdere), dilatum gladio terroribus ante 180
 Tentat, et in mortem surgit gradibus poenarum.
 Primus supplicii de carcere textitur ordo.
 Ferrea junguntur tenebrosis vincula claustris;
 Stat manibus colloque chalybs, nervoque rigescunt
 Diducente pedes: sternuntur fragmina testae, 185
 Arceat ut somnum poenalis acumine lectus.
 Nec requie tamen est vacuus, nec luminis expers
 Confessor, cui jam sociatus in omnia Christus
 Compatitur, virides gravior cui poena coronas
 Multiplicat; spatiantem polum qui mente peragrat. 190
 Seque ipsum, vincto quamvis in corpore, liber
 Spiritus antevolat summi in penetralia Christi,
 Praemeditante anima certis sua praemia votis.
 Ergo beata sacris Felicem passio poenis
 Urgebat gravibus vinculis et carcere caeco: 195
 Quantasque ex homine induerat caro subdita poenas,
 Tantas a Christo recipit patientia palmas.
 Maximus interea solis in montibus aeger,
 Contentus fugisse manus feraliaque ora
 Carnificum, diversa, at non levioere, ferebat 200
 Martyrium cruce, quam si ferro colla dedisset,
 Membraque tormentis, aut ignibus: acrior illum
 Cura sui gregis urit et afficit; uritur igne
 Frigoris, et gelido coeli de rore rigescit,
 Panis inops tectique simul, noctemque diemque 205
 Pervigil intenta jungit prece tempus utrumque.
 Dumosa dum stratus humo compungitur artus
 Sentibus, et mentem curis, intusque forisque
 Dimicat, et ruris spinas in corpore perfert,
 Tristitiae patitur spinas in pectore maesto. 210
 Duris dura tegens, cruciatu mentis acerbo
 Membrorum tormenta levat, sensumque doloris
 Corporei excludit cordis dolor. Attamen aegra
 Materies terrae (licet inconcussa maneret
 Vis animae, spernente fide labentia carnis), 215

Victa hieme atque fame, duroque attrita cubili,
 Deficiente suam linquebat corpore mentem,
 Altius e vacuis fessi senis hausta medullis
 Frigora pellebant glaciato sanguine vitam.
 Mota Patris summi pietas antistite tanto, 220
 Non tulit obscuro consumi funere corpus.
 Quanquam et ut Eliam, sic istum pascere posset,
 Esciferas volucres jejuna per avia mittens;
 Posset et ut Mosen secreto operire sepulcro.
 Sed soli hoc dederat Deus uni munus amico, 225
 Arcana tellure tegit, quia jure decebat.
 Tantus honos illud corpus, quod comminus ore
 Fulserat, et sermone Dei ut mortalia functus
 Jura, Deo tantum frueretur teste sepulcri.
 Ergo sacerdotem confessoremque sereno 230
 Lumine respiciens, tacitis tabescere silvis
 Non tulit ulterius mitis Pater; et quia digno
 Condignum comitem meritis sociare parabat,
 Felicem numero de carceris eligit omni,
 Cujus id apponat meritis opus, ut senis almi 235
 Membra levet, revocetque animam, revehatque refotum,
 Attonitisque ovibus cari solatia reddat
 Pastoris. Venit ergo micans jam nocte silenti
 Angelus, et tota victorum in plebe reorum
 Felicem solum, pietas cui sancta reatum 240
 Fecerat, alloquitur: fugit atri carceris horror.
 Voce simul sacri Felix et luce ministri
 Excussus tremit, et verbum trahit aure fideli.
 Ac primum, velut eludentis imagine somni
 Accipiat mandata Dei, stupet anxius: et se 245
 Causatur non posse sequi prohibente catena,
 Insuper et claustro simul et custode teneri
 Carceris obsessi. Sed vox divina morantem
 Increpitans, jubet excussis assurgere vinclis.
 Et subito, ut molles manibus fluxere catenae, 250
 Sponte jugo cervix ferrato exuta levatur,
 Prosiliuntque pedes laxato caudice nervi.
 Mira fides! salvis reserato carcere claustris,
 Sopito custode, fores interritus exit,

Perque ipsos via fit, per quos via clauditur; ibat 255
 Angelus, et tacitae per amica silentia noctis
 Lux et iter Felicis erat. Nonne unus in omni
 Christus adest sancto? sicut viget omnibus idem
 Spiritus in Christo genitis, sic ipsa piorum
 Gratia concordat. Veterem remeare recenti 260
 Historia video speciem, qua jussus abire
 Bissenno sublimis in agmine discipulorum
 Petrus, sponte sua vinclis labentibus, eque
 Carcere processit clauso, qua praevius illum
 Angelus, Herodi praedam furatus, agebat. 265
 Sic meus, educente Deo, geminata per atra
 Carceris et noctis, reliquis obscura, sed uni
 Illustrata sibi, Felix impune per ipsos
 Custodes, constante premens vestigia passu,
 Callibus ignotis directus, jussa petebat. 270
 Et postquam emensus secretos avia saltus
 Rura, locum fessi senis invenit; aegra trahentem
 Jam tenui cernit maestus suspiria flatu.
 Et primo ut cari cognovit membra parentis,
 Fusus in amplexum, dat vultibus oscula notis, 275
 Et tentat gelidis revocare fovendo calorem
 Artubus, et crebris adflatibus oris anhelii
 Reddere viventes tepefacto corpore sensus.
 Sed neque clamatu est neque pulsu mobile corpus.
 Jam simile exanimo: modicus tamen ultima vitae 280
 Flatus, et internae prodit trepidatio fibrae.
 Anxius intuitu tali pia pectora Felix,
 Distrahit exsanguis artus, et lurida cernens
 Ora fame, nec habens quidquam quo rebus egenis
 Ferret opem, non igne procul, neque comminus esca. 285
 Ut dape tabentem recrearet et igne rigentem.
 Quaerenti, et multa Christum prece convenienti,
 Quanam ope, quave via jussum complere valeret
 Servitium, subitam omnipotens de sentibus uvam
 Edidit, et capiti jussit pendere propinquam, 290
 Ut facile attiguo posset decerpere ramo
 Natum sponte cibum. Divinitus ergo reffectus,
 Mente pia oblato laetatur munere Felix;

Decerptumque manu morientis ad ora racemum
 Admouet: et quoniam strictis jam dentibus ille 295
 Et sentire negat dulces et sumere victus,
 Exprimit humentes acinos, succumque liquentem
 Instillat, digito diducens arida labra;
 Donec et adspirante Deo conatibus aegris,
 Et luctante manu, rigidos paulisper hiatus 300
 Laxavit, tenuemque aditum dedit oris aperti,
 Quo rorem exiguum resoluta infunderet uva.
 Hinc animae sensus, calor ossibus, atque oculis lux,
 Vitaque tota redit: quaeque haeserat obsita siccis
 Faucibus, exercet solitas jam lingua loquelas, 305
 Postquam vocis iter patefecit lubricus humor.
 Ergo reviviscens, notissima comminus ora,
 Felicis videt ora sui, amplexusque vicissim,
 Conqueritur tardum: Nam te promiserat, inquit,
 Adfore jamdudum Dominus mihi, pars mea Felix; 310
 Praecipuum, Felix, pignus mihi, quae rogo tantae
 Aut ubi te tenere morae? Si corpore cessi
 Ad tempus fragili, solido tamen esse fidelis
 Pectore duravi. Docet et locus et status ipse,
 In quo me cernis vitae istius ima trahentem, 315
 Non mortis fugisse metu, Christoque meam me
 Praeposuisse animam: fugi, non lucis amore,
 Sed fragile hoc metuens infirmi corporis; atqui
 Tecta petens, alia vixissem tutus in urbe,
 Si mihi vile fides, et cara haec vita fuisset. 320
 Ignotos montes, desertaque nuda petivi,
 In gremio Domini dulcis mea colla reponens,
 Ipso ut deficerem teste, aut ut pascerer ipso.
 Nec frustra, ecce vides, fuit haec fiducia nobis:
 Adfuit Omnipotens, et te mihi mittere legit, 325
 Per quem dona mihi sua redderet: utere, fili,
 Praeceptis pietatis opus mandantibus, et me
 Suscipiens humeris, commune ad ovile reporta.
 Impiger optato gavisus munere Felix,
 Carum onus, ut Christi pondus leve, sumit, et adfert 330
 Tam volucris cursu, tamquam magis ipse feratur,
 Nec ferat; et vere Christus fert ipse ferentem,

Et pedibus pietate citis Deus addidit alas.
 Nocte eadem pariter tot munera percipit unus,
 Et simul exsequitur Felix; sua rumpere jussus 335
 Vincla, sacerdotem reficit, revehitque reffectum,
 Deponitque sui tutum sub culmine tecti,
 Unica quod servabat anus; tam celsus et isto
 Maximus exstabat merito Confessor, ut illi
 Turba domus, summa et census, anus una maneret. 340
 Pulsatis foribus Felix hanc excitat; illa
 Ad primos pavefacta sonos, vix nota renoscit
 Alloquia, et dominum tectis assumit apertis,
 Voce graduque tremens, quatiente timore senectam.
 Cui Felix: Cape depositum hoc, quod conscia mecum 345
 Sidera noctis, et angelicae sub principe Christo,
 Me tradente, manus tradunt tibi; sume fideli
 Hanc Domini gemmam gremio, quam tempore summo
 Incolumem nobis Domino sub iudice reddas,
 Quo nunc teste capis. Subit istis Maximus orsis, 350
 Felicemque suum revocans: Cape tu quoque, dixit,
 Muneris, o mi nate, vicem, quam me tibi jussit
 Reddere compositum, qui te mihi jussit adesse
 Deposito. Tum deinde sacram Felicis amati
 Imponit capiti dextram, simul omnia Christi 355
 Dona petens: velut ille patrum venerabilis Isac
 Rore poli natum, et terrae benedixit opimo;
 Felicem Christo sic Maximus ore paterno
 Ore et apostolico benedicens et locupletans,
 Immarcescibilis redimivit honore coronae 360
 Perpetuisque opibus, quas et modo cernimus, auxit.

POEMA XVI.

DE S. FELICE NATALITIUM CARMEN V.

Tempora temporibus subeunt; abit, et venit aestas;
 Cuncta dies trudendo diem fugit, et rotat orbem:
 Omnia praetereunt, sanctorum gloria durat
 In Christo, qui cuncta novat, dum permanet in se.
 Tandem igitur revoluta dies mihi nascere, toto 5
 Exoptata dies anno, quae dulcia festa,

Et mea vota novas; quae me sollemnia poscis
Munera, natalem referens, quo millia gaudent
Innumeri populi; quo me specialia tangunt
Gaudia, quo famulae rata debeo munera linguae 10
Felici libare meo, cui mente dicata
In Domino Christo sum deditus: hunc et amoris
Obsequio celebrare per annua carmina sanctum
Fas mihi. Dicam igitur merita, et causas meritorum,
E quibus obtinuit coelestum praemia laudum, 15
Aeternosque dies, et magni nomen honoris.
Jam prior hoc primos vobis liber edidit actus
Martyris, unde domo, vel qui genus, et quibus altus
In studiis, quo deinde gradu per sancta vocatus
Munia maluerit Christo servire perenni, 20
Quam patrias errare vias per devia mundi:
Nam pater emeritis sub Caesare vixerat armis,
Diximus et tetro toleratas carcere poenas,
Quas confessor obit, mortem quoque ferre paratus,
Ni Deus anticipans gladios, solvisset iniquis 25
Emissum vinclis, aliosque vocasset ad actus;
Ut prius ad sacram remearet episcopus aulam
Maximus, in solis qui saltibus ultima vitae
Aeger anhelabat, grassante fugatus ab hoste:
Quem jussus proprio subvexit corpore Felix 30,
Pauperis et tecti delatum in sede locavit;
Pensatisque sibi, sancto senis ore beati,
Officiis benedictus abit; paucisque diebus
Delituit proprii tacitus sub culmine tecti,
Non tacita Dominum coelestem mente fatigans, 35
Quem prece directa, penetrans super astra, propinquo
Pulsabat merito, pacem procedere poscens.
Interea fluxere dies, pax visa reverti.
Deseruit latebram Felix, tandemque sereno
Confisus coelo, laetis se reddere laetum 40
Fratribus, et placidae committere coeperat urbi.
Gratabantur oves Christi, pastore recepto.
Ille gregem pavidum de tempestate recenti
Mulcebat monitis coelestibus, et duce verbo
Anxia corda regens, firmabat amore fidei; 45

Contemnenda docens et amara et dulcia mundi;
Nec concedendum terroribus; obviaque ipsis
Ignibus aut gladiis promptos inferre monebat
Pectora; et ipse suis addebat pondera verbis,
Confessor passus, quae perpetienda docebat; 50
Omnibus eloquio simul exemploque magister.
Non tulit haec Malus ille diu: sed inhorruit atris
Crinibus, et rabidis inflavit colla venenis;
Immisitque suum scelerata in pectora virus,
Ureret ut nigras Felicis gratia mentes. 55
Inseruit stimulos, et mentibus arsit iniquis
Viperae furor invidiae; petit improba primam
Ira domum; cunctis amor impius in scelus ardet.
Felicem sitit impietas: sed ab aedibus absens
Forte suis media steterat securus in urbe, 60
Fraternis de more suo vallatus amicis,
Et pia verba serens populi credentis in aures.
Ecce ad eum, strictis quaerentes ensibus, adsunt.
Cum subito, aut illis corda hostibus, aut huic ora
Vertuntur, notum non agnovere furentes, 65
Felicemque rogant, Felix ubi cernitur, et non
Cernitur; ipse, nec ipse vir est; cum sit prope, longe est.
Ignotus notusque suis fit civibus idem,
Discernente fide vultum credentibus, ipse
Hostibus alter erat: persensit et ipse faventis 70
Consilium Christi; ridensque rogantibus inquit:
Nescio Felicem quem quaeritis. Illicet illi
Praetereunt ipsum; discedit at ille platea,
Illudente canes Domino frustratus hiantes.
Nec longum emensis spatium, et scitantibus illis, 75
Qua Felix regione foret, quidam increpat, et dat
Indicium, ignarus causae, credensque furore
Dementes, qui non vidissent comminus ipsum,
Ad quem contiguus fecissent verba loquelis.
Perculsi novitate doli, graviusque furentes 80
Mox redeunt, perque ipsa viri vestigia currunt.
Jamque propinquabant, sed praecurrente tumultu
Urbis, et attoniti clamoribus undique vulgi
Admonitus Felix, instantia vulnera flexu

Declinat, medioque procul se devius aufert. 85
 Namque locum nanctus, spatio qui forte patenti
 Panditur effugium, celebri seductus ab urbe,
 Sic quoque non longinquus erat sectoribus atris,
 Qui prope conspicuo subductus ab ore sequentum,
 Infestos utcumque timens vitaverat enses; 90
 Et capiendus erat, quia nullius obice claustris,
 Ille repellendis locus obsistebat iniquis.
 Nam foribus nullis, in publica rostra patebat
 Semirutus paries malefidus fragmine muri.
 Sed divina manus sese sanctum inter et hostes 95
 Opposuit, miroque locum munimine sepsit.
 Non strue saxorum, neque ferratis data valvis
 Claustra, per humanas quibus atria claudimus artes:
 Rudere sed subito concrevit sordidus agger,
 Jussaque nutantes intendit aranea telas, 100
 Et sinibus tremulis in totum struxit apertum,
 Desertaeque dedit faciem sordere ruinae.
 Quae simul occurrit minitantibus, obstupuerunt,
 Defixoque gradu, sibimet dixere vicissim:
 Nonne furor tentare aditus, aut credere quemquam 105
 Hac intrasse hominem, minimi qua signa dedissent
 Vermiculi? modicae rumpunt haec retia muscae,
 Nos penetrasse virum per clausa putamus inepti,
 Et tenerum tanto non ruptum corpore textum?
 Ille magis nostris manibus modo debitus index, 110
 Qui nos in deserta doloso callidus astu
 Induxit, versumque alio, mentitus in isto
 Felicem latitare situ, quo nostra maligno
 Verteret arma dolo, capiti fugientis amicus.
 Ergo recedamus: nam stare diutius istic, 115
 Risus erit vulgi, demensque notabitur error,
 Scrutatam hac hominis latebras contendere gressum,
 Qua vel mole putri, vel araneolis obductis,
 Monstrat inaccessos humus incalcata recessus.
 Nec mora, discedunt propere in diversa frementes: 120
 Sed Deus, ut Scriptura canit, vesana minantes
 Irridebat eos coelesti Christus ab arce;
 Felicemque suum sacris velaverat alis.

Qui Domini tutus gremio candentia tela
 Discutiebat ovans galea, scutoque fidei, 125
 Et gladium verbi confessor in ore gerebat.
 Armatus pietate manus, et pectora plenus
 Casta Deo, insignis meriti thorace tegebat.
 O multis divina modis Sapientia dives,
 Semper ab infirmis confundens fortia mundi! 130
 Vix populos altis defendunt moenia muris,
 Et fretos valido munimine saepius hostis
 Opprimit, adversisque expugnat montibus urbes.
 Nunc et ab armatis protexit aranea sanctum
 Defensante Deo; teneris stetit hostis abactus 135
 Cassibus; aereo cessit vis ferrea filo.
 Vana salus hominum, virtus mea non mihi virtus,
 Si caream virtute Dei. Quo vasta gigantum
 Robora? Quo Pharii reges? Ubi magna Hiericus?
 Omnibus exitio sua gloria, qua tumuerunt, 140
 Cassa fuit. Neque vero suis virtutibus ista,
 Sed magis infirmis divina potentia fregit.
 Ille gigas pueri funda pastoris obivit,
 Ut canis; illam urbem sonitus solvere tubarum;
 Littorea jacuit rex ille superbus arena, 145
 Divitias regni pendens in funere nudo.
 Sic ubi Christus adest nobis, et aranea muro est:
 At cui Christus abest, et murus aranea fiet.
 Digressis igitur cum facta silentia turbis,
 Secretoque fugae fidas nox alta tenebras 150
 Praebuit, egreditur Felix, mutatque latebram:
 Illa canens Domino: Media si mortis in umbra
 Ingrediar, mala non metuam, quoniam tua mecum
 Dextra, per infernum non expers luminis ibo.
 Ergo Dei ductu capit in regione remota 155
 Compluvium, angusto brevia inter tecta cubili,
 Quo vetus arebat tecto cisterna profundo.
 Propter in attiguis habitabat femina tignis
 Sancta Deo mulier, quae confessoris operti
 Nescia, Felicem Christo quasi conscia pavit. 160
 Mira canam, ingenium Domini pascentis alumnum,
 Ignara pascente suum. Nunc sedula panes,

Nunc alias de more, sibi quas coxerat escas,
 Mentis in excessu divino facta paratu
 Importabat eo, Felix ubi teste latebat 165
 Velatus Domino; sed nec cum tenderet illo
 Noverat ingressum; nec cum discederet inde,
 Introitus erat illa sui memor: utque paratos
 Intulerat victus, propriis licet illa cibando
 Serviret manibus sancto, tamen inscia tanti 170
 Muneris, hoc de corde suo novisse nequibat,
 Quod non mente sua, sed Christi numine agebat,
 Proque loco latebrae, et strictae super ora lacunae,
 Appositos ingressa cibos linquebat, eosque
 Se posuisse domi credens, ita semper abibat, 175
 Ponendae memor, et positae mox immemor escae.
 O mulier benedicta Deo, velut una volucrum,
 Quae quondam mundo abductum pavere prophetam.
 Tu quoque secreto pavisti martyra tecto,
 Sicut avis Domino parens, et nescia sancti, 180
 Conscia servitii: quid gesseris, et cui tandem
 Servieris, gaudens illo sub tempore nosces,
 Cum Deus ipse suo pro confessore coronam
 Justitiae Christus reddet tibi, tunc tua Felix
 Ipse tibi referet sub iudice prandia Christo, 185
 Quae Deus ad dulces sacrati martyris usus
 Transtulit, ut quondam coctas messoribus escas,
 Angelica per inane manu pendente propheta
 Misit jejuno rabida inter monstra prophetae;
 Non fera monstra, fides quia vicerat alma leones, 190
 Sanctaque frenabant avidos jejunia rictus.
 Sex illum totos perhibent ex ordine menses
 Expertem coetus hominum vixisse sub illa
 Culminis obscuri simul angustique latebra,
 Nil opis humanae indignum, solamine Christi 195
 Semper abundantem: qui tempore fertur in illo
 Saepe illum sermone suo dignatus adisse:
 Saepe sua pavisse manu, coeloque dedisse
 Pocula, non pluvialis aquae; quam nubila passim
 Omnibus effundunt; sed quem specialiter uni 200
 Gratia Felici mittebat ab aethere rorem,

Nam nimiis, ut fit, tunc torrida solibus aestas,
 Et puteum quoque siccarat, qui parta latenti
 Pocula praebuerat. Sed ne sitis ureret illum
 Carnea, qui Christum sitiendo, ferebat et istam 205
 Corporis afflictici poenam, delata sereno
 Inque globum tenuis nubes collecta, per arctum
 Impluvii, dulcem sitientis in ora liquorem
 Infudit, quasi pressa manu; coeloque vocandum,
 Velleris aetherei succo lactante refecit. 210
 Quid mirum, si nunc terrena labe solutum
 Christus alat, positum quem in corpore sanctus alebat
 Spiritus; et cui panis erat, Verbum Deus ipse
 Coelestum panis, quo vescitur angelus omnis?
 Tempus ut hoc abiit, pax reddita condidit enses, 215
 Felicemque Deus monuit prodire latebra,
 Qui dudum placidas mundi clamoribus aures
 Struxerat, humanis ducens obliviam rebus.
 Ut novus in lucem jam desperantibus exit,
 Et patria tamquam redivivus in urbe videtur. 220
 Et multi dubitant agnoscere, et ante rogantes,
 Verane te facies? (Aiunt) tunc ille beatus
 Redderis heu tanto nobis post tempore Felix?
 Qua regione venis? Coelo datus, an paradiso?
 Redditus in terras habitacula nostra revisis? 225
 Ille fidem firmat, coram se corpore adesse,
 Servatum vixisse Deo; dat gaudia cunctis;
 Laudibus et meritis populo celebratur ab omni.
 Functus erat, longum perfunctus episcopus aevum
 Maximus, et numerus ductu pastoris egebat. 230
 Felicis nomen totum balabat ovile,
 Quem confessoris redimibat adorea Christo;
 Quemque salutiferum spondebat lingua magstrum,
 Vitaque doctrinae concors; sed ut hoc quoque palmam
 Justitiae ferret, meritum sublime quieto 235
 Corde premens, velut indignus, non audet honore
 Crescere, testaturque seni mage debita Quinto;
 Quod prior ille gradum socii meruisset honoris
 Presbyter: haec septem di tabat summa diebus.
 Ergo sub hoc etiam Felix antistite vixit 240

Presbyter, et crevit meritis, qui crescere sede
Noluit: ipse illum tamquam minor omnia Quintus
Observabat, et os linguam Felicis habebat.
Ille gregem officio, Felix sermone regebat,
Multa aliis sanctum Christi virtutibus auxit 245
Gratia Felicem, nec pace minora subegit
Praelia, quam validis confessor gesserat armis.
Corpoream tristi sub tempestate salutem
Spreverat, idem et opum simul et contemtor honorum
Secura sub pace fuit. Non ille tenendi 250
Securus meriti, sed cautior ut bona vitae
Parta tueretur, postquam discrimina mortis
Vicerat, et scopulos inter tranquilla timebat.
Diximus ut mortem calcarit, et ambitionem;
Nunc aliam confessoris cognoscite palmam. 255
Vicit avaritiam: nam praedia multa domosque
Divitiis locuples patriis possederat heres;
Confessor proscriptus erat, sed pace reducta,
Et sua, si vellet, deponere jura licebat:
Maluit ille tamen verbum curare Magistri, 260
Cuncta licent, non cuncta juvant: licito utile praefert;
Et quasi terrenae contagia ducere labis,
Horruit amissos in jura reposcere fundos.
Multi obtundebant, prae cunctis nomine prisco
Archelais, tam sancta fide, quam stemmate clara, 265
Dives opum vidua, et sanctum pietate fideli
Felicem venerans, atque illi cara vicissim.
Haec illum juxta meritum venerata colebat,
Utque ferunt, junctum sibimet pro jure sodali
Usurpans animum, crebris pia corda querelis 270
Saepe fatigabat, cur debita promptaque reddi
Jura recusaret, quae dispensare recepta,
Mercedis magnae cum foenore posset egenis.
Plurima de propriis quoque rebus munera saepe
Obtulit; ille pio contentus ad omnia sensu 275
Femineam placido ridebat pectore curam,
Coelestum sibimet sat conscius ipse bonorum,
Quae pro terrenis sibi compensata tenebat.
Unde potens, caris instantibus haec referebat:

Cogitis ut repetam terrena, perennia perdam? 280
Praestat, opes salvo desint, quam vita opulento:
Dives egebo Deo, nam Christum pauper habebo.
Divitiis inopem ditabit gratia Christi.
Hunc retinens animum, tria macri jugera ruris,
Nec proprio sub jure tenens, conducta colonus 285
Ipse manu coluit, famulo sine, pauperis horti
Possessor: sed et has de cespite dives egeno
In Dominum confudit opes; cum paupere semper
Collectum divisit olus, cum paupere mensa
Una dies illi curam consumsit habendi. 290
Unica vestis eum, saepe et vix unica textit.
Si geminas habuit, nudum meliore refovit.
Saepe novo miseris vertit velamine pannos.
Felicisque habitu pauper mutatus ab atro
Enituit; contra mendici tegmine Felix 295
Sorduit, exornans inculto corpore mentem.
Hac vivens pietate Deo maturus, et aevi
Et meriti plenis clausit sua secla diebus,
Mutavitque piae, non clausit, secula vitae.

POEMA XVII.

AD NICETAM REDEUNTEM IN DACIAM.

Jamne abis, et nos properans relinquis?
Quos tamen sola regione linquis,
Semper adnexa sine fine tecum
Mente futuros? 4
Jamne discedis revocante longe
Quam colis, terra? sed et hic resistis
Sancte Niceta: quoniam et profectum
Corde tenemus. 8
I, memor nostri, remaneque vadens
Spiritu praesens, animis vicissim
Insitus nostris, trahe, ferque tecum
Quos geris in te. 12
O nimis terra et populi beati!
Quos modo a nobis remeans adibis;
Quos tuo accedens pede visitabit

Christus et ore. 16
Ibis Arctos procul usque Dacos,
Ibis Epiro gemina videndus,
Et per Aegeos penetrabis aestus
Thessalonicen. 20
Appulis sed nunc via prima terris
Te vehet, longo spatiosa plano,
Qua Canusino medicata flagrant
Vellera fuco. 24
Ast ubi paulum via proferetur,
Det, precor, mites tibi Christus aestus,
Et levis spiret sine nube siccis
Aura Calabris. 28
Sicut antiqui manibus prophetae
Per sacramentum crucis, unda misso
Dulcuit ligno, posuitque tristes
Merra liquores; 32
Sic tibi coelum modo temperetur,
Et levi sudo tenuatus aer,
Flatibus puris placide salubres
Spiret in auras. 36
Qui solet flatu gravis e palustri,
Anguium tetros referens odores,
Solvere in morbos tumefacta crasso
Corpora vento. 40
Quem potens rerum Dominus fugari,
Sive mutari jubeat: suoque
Nunc sacerdoti bona sanitatis
Flabra ministret. 44
Sicut Aegypto pereunte quondam
Noctis et densae tenebris operta,
Qua Dei vivi sacra gens agebat,
Lux erat orbi. 48
Quae modo in toto species probatur
Orbe, cum sanctae pia pars fidei
Fulgeat Christo; reliquos tenebris
Obruat error. 52
Sic meo, qua se feret actus ora,
Cuncta Nicetae Dominus secundet:

Donec optato patriam vehatur
Laetus ad urbem. 56
Perge, Niceta, bene qua recurris,
Prosperos Christo comitante cursus,
Quem tui dudum populi fatigant
Nocte dieque. 60
Te reposcentes, ut ager levandis
Cum satis imbrem sitit, utque molles
Cum suas matres vituli represso
Lacte requirunt. 64
Unde nos justis precibus tuorum,
Qui suum recte repetunt parentem,
Cogimur victo, licet inrepleti,
Cedere voto. 68
Et quia spes jam rapitur tenendi,
Urget affectus placitis favere:
Jam vias illas licet oderimus
Quae rapiunt te: 72
Odimus quamvis, sed easdem amamus.
Odimus quod te retrahunt: amamus
Quod tuum nobis procul attulerunt
Cernere vultum. 76
Quas prius stringi superante amore,
Nunc tibi sterni faciles precamur
Praevio terris pelagoque summi
Nomine Christi. 80
Qui tibi factis iter omne campis,
Arduos montes reprimat, cavasque
Impleat valles, salebras adaequet,
Jungat hiatus. 84
Te per Hydruntum Lupiasque vectum,
Innubae fratrum simul et sororum
Ambient, uno Dominum canentes
Ore catervae. 88
Quis mihi pennas daret ut columbae,
Ut choris illis citus interessem:
Qui Deum Christum duce te canentes
Sidera pulsant? 92
Sed licet pigro teneamur aegri

Corporis nexu, tamen evolamus
Mentibus post te, Dominoque tecum
Dicimus hymnos. 96
Nam tuis intus simul implicati
Sensibus, vel cum canis, ac precaris:
Cum tua de te prece cumque voce
Promimur et nos. 100
Inde jam terris subeunte ponto
Adriae stratus sinus obsequetur,
Unde procumbet, zephyroque leni
Vela tumescent. 104
Ibis illabens pelago jacenti,
Et rate amata titulo salutis, armata
Victor antenna crucis ibis, undis
Tutus, et austris. 108
Navitae laeti solitum celeusma
Concinent versis modulis in hymnos,
Et piis ducent comites in aequor
Vocibus auras. 112
Praecinet cunctis, tuba ceu resultans,
Lingua Nicetae modulata Christum,
Psallet aeternus citharista toto
Aequore David 116
Audient *Amen* tremefacta cete,
Et sacerdotem Domino canentem
Laeta lascivo procul admeabunt.
Monstra natatu. 120
Undique alludent patulo verentes
Ore delphines, sine voce quamquam,
Aemula humanis tamen eloquentur
Gaudia linguis. 124
Nam Deo quid non sapit atque vivit,
Cujus et verbo sata cuncta rerum?
Hinc Dei laudem maris ima noscunt
Mutaque clamant. 128
Testis est nobis veteris prophetae
Bellua, ad nutum Domini profundo
Excita, ut mersum caperet, deinceps
Redderet haustum. 132

Sed modo ad nostrum ferus ipse vatem
Auribus tantum pia devorabit
Cantica: impastam saturabit alvum
Carmine pastus. 136
Qua libet pergas iter, et per undas,
Perque tellurem, licet, et per hostes,
Ibis armatus galea salutis,
Vertice Christo. 140
Advolet missus Raphael, ut olim
Tobiae Medis; ita prosequendo
Ipse Nicetae comes usque Dacos
Angelus adsit. 144
Ducat hunc aequae famulum suum dux
Ille, qui quondam profugum minacis
Fratris a vultu Deus in salutem
Duxit Iacob. 148
Namque Niceta fugitivus aequae est;
Quod semel fecit patriarcha, semper
Hic facit, mundo fugiens ad alti
Moenia coeli: 152
Et gradus illos, quibus ille vidit
Angelos versa vice comiteantes,
Iste contendit superante nubes
Scandere vita: 156
Per crucis scalas properans in astra
Qua Deus nitens ad humum coruscis
E thronis spectat varios labores,
Bellaque mentis. 160
Tuque, Niceta, bene nominatus
Corporis victor, velut ille dictus
Israel, summum quia vidit alto
Corde satorem, 164
Unde Nicetes meus approbatur
Israelites sine fraude verus,
Qui Deum cernit solidae fidei
Lumine Christum. 168
Hic Deus noster, via nostra semper,
Sit comes nobis, sit et antecessor:
Semitis lumen, pedibusque nostris

Sermo lucerna. 172
Qua per obscuri vada caeca secli,
Luminis veri face dirigamur,
Donec optatos liceat salutis
Tangere portus, 176
Quos modo undosum petimus per aequor,
Dum vagae mentis fluitamus aestu:
Terreo, tamquam fragili carina,
Corpore vecti. 180
Sed gubernaclo crucis hanc regente
Nunc ratem, in nobis pia vela cordis
Pandimus, Christo referente littus
Flamine dextro. 184
Ergo dux idem modo prosequatur
Te via, qua nunc properas revertens
Ire Niceta, patrioque reddat
Limine tutum. 188
Sed freto emenso superest viarum
Rursus in terra labor, ut veharis
Usque felices, quibus es sacerdos
Praestitus oras. 192
Tu Philippaeos Macedum per agros
Per Tomitanam gradieris urbem,
Ibis et Scupos patriae propinquos
Dardanus hospes. 196
O quibus jam tunc resonabit illa
Gaudiis tellus ubi tu rigentes
Edoces Christo fera colla miti
Subdere gentes! 200
Quaque Riphaeis Boreas in oris
Alligat densis fluvios pruinis,
Hic gelu mentes rigidas superno
Igne resolves. 204
Nam simul terris animisque duri,
Et sua Bessi nive duriores,
Nunc oves facti duce te gregantur
Pacis in aulam. 208
Quasque cervices dare servituti,
Semper a bello indomiti negarunt,

Nunc jugo veri domini subactas
Sternere gaudent. 212
Nunc magis dives pretio laboris
Bessus exsultat: quod humi manuque
Ante quaerebat, modo mente coelo
Colligit aurum. 216
O vices rerum! Bene versa forma!
Invii montes prius, et cruenti,
Nunc tegunt versos monachis latrones
Pacis alumnos. 220
Sanguinis quondam, modo terra vitae est,
Vertitur coelo pia vis latronum,
Et favet Christus supera occupanti
Regna rapinae. 224
Mos ubi quondam fuerat ferarum,
Nunc ibi ritus viget angelorum:
Et latet justus, quibus ipse latro
Vixit in antris. 228
Praeda fit Sanctis vetus ille praedo,
Et gamit versis homicida damnis:
Jure nudatus, spoliante Christo,
Criminis armis. 232
Interit casu satanae vicissim
Invidus Cain, redivivus Abel
Pascit effusi pretio redemptos
Sanguinis agnos 236
Euge, Niceta, bone serve Christi,
Qui tibi donat lapides in astra
Vertere, et vivis sacra templa saxis.
Aedificare. 240
Avios saltus, juga vasta lustras,
Dum viam quaeris, sterilemque silvam
Mentis incultae superans in agros
Vertis opimos. 244
Te patrem dicit plaga tota Borrae
Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
Et sui discors fera te magistro
Pectora ponit. 248
Et Getae currunt, et uterque Dacus:

Qui colit terrae medio, vel ille
Divitis multo bove pilleatus
Accola ripae. 252
De lupis hoc est vitulos creare,
Et bovi junctum palea leonem
Pascere, et tutis cava viperarum
Pandere parvis. 256
Namque mansueto pecori coire
Bestias pulsa feritate suades,
Qui feras mentes hominum polito
Imbuis ore. 260
Orbis in muta regione per te
Barbari discutunt resonare Christum
Corde Romano, placidamque casti
Vivere pacem. 264
Sic tuo mitis lupo est ovili,
Pascitur concors vitulas leoni,
Parvus extracto trucibus cavernis
Aspide ludit. 268
Callidos auri legulos in aurum
Vertis, et Bessos imitaris ipse,
E quibus vivum fodiente verbo
Eruis aurum: 272
Has opes condens Domino parenni,
His sacrum lucris cumulans talentum,
Audies: Intra Domini perennis
Gaudia laetus. 276
His, precor, cum te domus alma sancto
Ceperit fratrum numerosa coetu
In choris, et nos pietate cari
Pectoris abde. 280
Nam Deo grates, quod amore tanto
Nos tibi adstrinxit per operta vincla,
Vis ut internam valeat catenam
Rumpere nulla. 284
Unde complexi sine fine carum
Pectus, haeremus laqueo fideli;
Quaque contendas, comites erimus
Mente sequaci. 288

Caritas Christi bene fusa coelo,
Cordibus nostris ita nectit intus,
Ut nec abjuncto procul auferamur
Orbe remoti: 292
Nulla nos aetas tibi labis unquam,
Orbis aut alter, neque mors revellet;
Corporis vita moriente, vita
Vivet amoris. 296
Dum graves istos habitamus artus,
Mente te semper memori colemus:
Tu petes simus simul in perenni
Tempore tecum. 300
Namque te celsum meritis, in altum
Culmen imponet pretiosa virtus:
Inque viventum super urbe magnis
Turribus addet. 304
Nos locis, quantum meritis diremti,
Eminus celsis humiles patronis,
Te procul sacris socium catervis
Suspiciemus. 308
Quis die nobis dabit hoc in illa,
Ut tui stemus lateris sub umbra,
Et tuae nobis requietis aura
Temperet ignem? 312
Tunc, precor, nostri nimium memento
Et patris sancti gremio recumbens,
Roscido nobis digito furentem
Discute flammam. 316
Nunc abi felix tamen et recedens
Semper huc ad nos animo recurre;
Esto nobiscum, licet ad paternam
Veneris urbem. 320
Non enim unius populi magistrum,
Sed nec unius dedit esse civem
Te Deus terrae, patria ecce nostra
Te sibi sumit. 324
Nunc tuos aequa pietate utrisque
Divide affectus, et amore nobis,
Civibus vultu, gemina morare

Civis in ora. 328
Forsan et major patria haec habenda,
Non manufactis ubi contineris
Pectorum tectis; hominesque vivam
Incolis urbem. 332

Sicut antistes, ita dignus almi
Hospes es Christi, quia Christianis
Mentibus consors, habitas herile
Accola templum. 336
Jam vale nobis, et in omne nostri
Diligens aevum, bonus usque finem
Duc bonum cursum, positamque justis
Sume coronam. 340

POEMA XVIII.

DE S. FELICE NATALITIUM CARMEN VI.

Lex mihi jure pio posita hunc celebrare quotannis
Eloquio famulante diem, sollenne reposcit
Munus ab ore meo, Felicem dicere versu,
Laetitiamque meam modulari carmine voto,
Et magnum cari meritum cantare Patroni, 5
Quo per iter durum, qua fert via pervia paucis
Alta per arcta petens superas penetravit ad arces.
Concordate meis, precor, et complaudite fratres
Carminibus, castoque animos effundite luxu.
Gaudia sancta decent et carmina casta fideles: 10
Nam cui fas hominum, cui Christus amorque timorque,
Non gaudere hodie? et vacuum procedere voti?
Qua quis possit ope, ingenii, linguaeque, reique;
Coelicolas Christo quando adgandere ministros,
Ipsa etiam festo produnt elementa colore? 15
Cernite laetitiam mundi in splendore diei
Elucere sacris insignibus; omnia laetus
Candor habet, siccus teneris a nubibus imber
Ponitur, et niveo tellus velatur amictu.
Quae nive tecta, solum nive, silvae, et culmina, colles: 20
Cuncta senis sancti canos testantur honores;
Angelicaque docent et luce et pace potiri

Felicem placida clarum in regione piorum,
 Lactea quae tacito labuntur vellera coelo.
 Christe, Deus Felicis, ades; da nunc mihi verbum 25
 Sermo Deus, da perspicuam Sapiaentia mentem.
 Non opis humanae facundia dicere laudes
 Posse tuas: tua namque tui sunt gaudia sancti.
 Cedo, alii pretiosa ferant donaria meque
 Oflicii sumtu superent, qui pulcra tegendis 30
 Vela ferant foribus, seu puro splendida lino,
 Sive coloratis textum fucata figuris.
 Hi laeves titulos lento poliant argento,
 Sanctaque praefixis obducant limina lamnis.
 Ast alii pictis accendant lumina ceris, 35
 Multiforesque cavis lychnos laquearibus aptent,
 Ut vibrent tremulas funalia pendula flammis.
 Martyris hi tumulum studeant perfundere nardo,
 Et medicata pio referant unguenta sepulcro.
 Cedo equidem et vacuo multis potioribus auro, 40
 Queis gravis aere sinus relevatur, egente repleto,
 Qui locuplete manu promptaria ditia laxant,
 Et variis animam sponsantes dotibus adstant,
 Mente pares, ope diversi; nec segnius illi
 Fercula opima cibis, cervis aulaea ferisque 45
 Larga quidem, sed mutua dicant: ego munere linguae,
 Nudus opum famulor, de me mea debita solvens,
 Meque ipsum pro me, vilis licet hostia, pendo.
 Nec metuam sperni, quoniam non vilia Christo
 Pauperis obsequii libamina, qui duo laetus 50
 Aera piae censum viduae laudata recepit.
 Tunc quoque multa Deo locupletes dona ferebant,
 Implentes magnis aeraria sancta talentis.
 Sed Christus spectator erat, qui corda ferentum
 Inspiciens viduae palmam dedit; illa diurni 55
 Rem victus, geminos (quod ei substantia) nummos
 Miserat in sacram, nil anxia corporis, arcam.
 Propterea ex ipso venturi Iudicis ore
 Ante diem meruit facti praecerpere laudem,
 Praeferrique illis, quorum stipe vicerat aurum, 60
 Munere pauper anus, sed prodiga corde fideli.

Ergo, boni fratres, quibus haec dignatio, et iste
 Consensus, placidis advertite mentibus aures,
 Nec qui, sed de quo loquar, exaudite libenter.
 Despicienda quidem, tamen et miranda profabor, 63
 Despicienda meo ingenio, miranda beati
 Felicis merito; quod dicere non sine Christi
 Laude licet: quia quidquid in hoc miramur, ab illo est,
 Unde piis virtus, et per quem vita sepultis.
 Praeteritis cecini patriam, genus, acta, libellis, 70
 Et tota sanctum repetens ab origine dixi
 Felicem, donec perfectae tempora vitae
 Clauderet, et posito desertis corpore terris,
 Tenderet aeterni merita ad consortia regni.
 Sed quia non iidem tumuli, qui membra piorum 75
 Et merita occultant; animarum vita superstes
 Corporibus functis, quaesitos corpore fructus,
 Et post corporeos obitus non mortua, sentit
 Laeta bonos, cruciata malos, quos rursus in ipsum
 Tempore venturo corpus revocata, remixto 80
 Corpore, communi metet indiscreta receptu.
 Longa igitur mihi materies; quantumque erit aevi,
 Tantum erit et verbi super. O si dicere gesta
 Felicis liceat, totumque efferre per orbem
 - Nomina sic meriti, o si copia tanta sit oris, 85
 Quanta operum meritique manet. Nam tempore ab illo,
 Quo primum ista dies Felicem fine beato
 Condidit, et carnem teris, animam dedit astris;
 Ex illo prope cuncta dies operante videtur
 Confessore Dei, probat et sine corpore vivum 90
 Christus, ut ostendat majorem in morte piorum
 Virtutem, quam vim in vita superesse malorum.
 Ecce vides tumulum sacra Martyris ossa tegentem,
 Et tacitum obtento servari marmore corpus:
 Nemo oculis hominum qua corpore cernimus exstat 95
 Membra latent positi, placida caro morte quiescit,
 In spem non vacuam redivivae condita vitae.
 Unde igitur tantus circumstat limina terror?
 Quis tantos agit huc populos? Quaenam manus urget
 Daemonas? Invitosque rapit? Frustraque rebelli 100

Voce reclamantes compellit adusque sepulcrum
 Martyris, et sancto quasi fixos limine sistit?
 Respicio hanc aliquando diem, quam moesta relicto
 Orbe fuit, quam laeta polo, cum Christus amicam
 Assumens animam casto Deus hausit ab ore! 105
 Addidit ornatum coelis, nec pignore terras
 Orbavit: superi Felicis mente fruuntur,
 Corpore nos; animaeque potentis spiritus illic
 Vivit, et hic meritum; sed totum funeris almi
 Praesentare juvat, quem Nola impendit, honorem. 110
 Namque sacerdotem sacris, annisque parentem
 Perdiderat, sed eum coelis habitura patronum
 Urbs devota pium: spe solabatur amorem.
 Totis ergo quibus stipatur conflua turbis,
 Currit in obsequium, populos effusa fideles. 115
 Tunc dolor et pietas coeunt in pectora cunctis;
 Admixta pietate fides gaudetque doletque.
 Et licet accitum Christo super aethera tolli
 Felicem credat, tanto tamen ipsa relinqui
 Praeceptore dolet; quodque unum in funere sancto 120
 Inter et exsequias restat solamen amoris,
 Postquam depositum tumulandi in sede feretrum,
 Certatim populus pietatis circumfusus
 Undique densato coetu sita membra coronat,
 Relligiosa pie pugna exercetur amantum: 125
 Quisque alium premere, et proprios consistere certat
 Relliquiis, corpusque manu contingere gaudet.
 Nec satis est vidisse semel, juvat usque morari,
 Luminaque expositis, et qua datur, oscula membris
 Figere; dat meritam Christo plebs consona laudem, 130
 Moliturque sacrum solii Felicis honorem.
 Qua muris regio et tectis longinqua vacabat,
 Fusus ibi laeto ridebat cespite campus,
 Uberius florente loco, quasi praescia jam tunc
 Semper honorandi mundo venerante sepulcri 135
 Gaudebat sacro benedici corpore, seque
 Veris amoena habitu, quo dignior esset humando
 Martyre, graminibus tellus sternebat odoris.
 Ast illum placido scandentem celsa volatu,

Et casto assumtum de corpore, laeta piorum 140
 Turba per aethereas suscepit obvia nubes;
 Angelicisque chori septemplicis agmina coeli,
 Totis, qua coelum patet, occurrentia portis,
 Regis in adspectum, summique parentis ad ora,
 Sidereo volucrem laeti vexere triumpho. 145
 Tu nivea sacrum caput ornare corona:
 Sed tamen et roseam Pater addidit indice Christo,
 Purpureoque habitu niveos duplicavit amictus;
 Quod meritis utrumque decus. Nam lucida sumsit
 Serta, quasi placido translatus in aethera leto 150
 Sed meruit pariter quasi caesi martyris ostrum
 Qui confessor obit. Tenet ergo et praemia passi,
 Quod prompta virtute fuit; nec pacis honore
 Ornatuque caret, quia non congressus obivit.
 Facta igitur rata iusta piis texere sepulcro 155
 Funus; at in sanctis divinitus insita membris
 Gratia non potuit cum carne morique tegique:
 Illico sed positus ex ossibus ecce micat lux,
 Quae medicis opibus meriti dare signa potentis
 Hactenus ex illo non umquam tempore parcat. 160
 Et toto, quo mundus erit, fulgebit in aevo
 Lux eadem, sancti cineris per secula custos.
 Martyris haec functi vitam probat; et bona Christi
 Ad tumulum Felicis agens, diffundit in omnes
 Felicis late terras mirabile nomen. 165
 Dignatam tanto prae cunctis urbibus unam
 Hospite nobilitat Nolam; quam gratia Christi
 Felicis meritis ita dilatavit, ut aucta
 Civibus ecce novis; et moenibus hic etiam urbs sit
 Pauper ubi primum tumulus, quem tempore saevo 170
 (Relligio quo crimen erat) minitante profano
 Struxerat anguste, gladios trepida inter et ignes
 Plebs Domini, ut seris antiqua minoribus aetas
 Tradidit, ingentem parvo sub culmine lucem
 Clauserat; et tanti tantum sacer angulus olim 175
 Depositi possessor erat, qui lucis opertae
 Conscius, ut quidam fons aedibus exstitit amplis,
 Et manet in mediis quasi gemma intersita tectis,

Basilicas per quinque sacri spatiosa sepulcri
Atria diffundens, quarum fastigia longe 180
Adspectata instar magnae dant visibus urbis.
Quae tamen, ampla licet, vincuntur culmina turbis;
Quod crescente fide, superundat gratia Christi,
Quae populis medico Felicem munere praestat
Vivere. Qui perstans etiam post corporis aevum 185
Praesidet ipse suis sacer ossibus; ossaque sancti
Corporis in tumulo non obsita pulvere mortis,
Arcano aeternae sed praedita semine vitae,
Vivificum spirant animae victricis odorem;
Quo medicina potens datur exorantibus aegris. 190
Quanta resurgentes virtus et gloria cinget,
Conjectare licet, cum gratia tanta sepultos
Ambiat; et quanto rediviva decore micabunt
Corpora, in obscuris cum sit lux tanta favillis?
Quid nobis minimis horum praestare coronae 195
Sufficient, quorum, et cineres dant commoda vivis?
Cernere saepe juvat variis spectacula formis
Mira salutantum, et sibi quaeque accommoda votis
Poscentum; videas etiam de rure colonos
Non solum gremio sua pignora ferre paterno, 200
Sed pecora aegra manu saepe introducere secum,
Et Sancto quasi conspicuo mandare licenter.
Moxque datam sua confisos ad vota medelam
Experto gaudere Deo, et jam credere sana,
Et vere plerumque brevi sanata sub ipso 205
Limine laeta suis jumenta reducere tectis.
Sed quia prolixum et vacuum percurrere cuncta,
Quanta gerit Felix miracula nomine Christi,
Unum de multis opus admirabile promam
Innumeris paribus, sed ab uno pende relicta, 210
Quae virtus eadem gessit, distantia causis.
Pandite corda, precor, brevis est injuria vobis,
Dum paucis magnum exiguisque opus eloquor orsis.
Et memores viduae primo sermone relatae,
Quam Deus e pretio mentis, non munere cernens, 215
Antetulit multum mittentibus, omnia dantem:
Me quoque ferte levi dicentem magna relatu.

Et mea namque illis sunt aemula verba minutis,
 Queis pretium pietas pervilibus aurea fecit.
 Quidam homo re tenuis, plebeius origine, cultu 220
 Rusticus, e geminis angustam bubus alebat
 Pauperiem mercede jugi; nunc subdere plaustris
 Suetus eos, oneri pacta regione vehendo,
 Nunc operae pretium sub aratra aliena locatis
 Paupertatis habens reditum; spes anxia resque 225
 Tota inopi par illud erat. Non carior illi
 Progenies, aut ipse sibi: sed pignora et ipsos
 Ducebat; neque cura minor saturare juvencos,
 Quam dulces natos educere; parcior immo
 Natis, quam pecori caro; non gramine vili 230
 Illos, aut sterili palea, sed tegmine aprico
 Algidus, et de farre sibi natisque negato
 Esuriens pascebat, egens sibi, dives in illis,
 Quorum fecundus labor exsaturabat egentem.
 Hos igitur tam cara suae solamina vitae, 235
 Nocte miser quadam somno graviore sepultus,
 Amisit taciti furto praedonis abactos;
 Exsurgensque die reduci, de more jugandos
 Infelix primo in vacuis praesepibus intus,
 Moxque foris frustra notis quaesivit in agris: 240
 Illico sed fessus cassis erroribus ultro
 Atque citro, postquam nullis vestigia signis
 Certa videt, spebus frustrata indage peremtis,
 Humanam desperat opem, et pietate repletus,
 Adspirante Deo depressam in pectore fracto 245
 Erigit in coelum mentem; et mox corde relecto,
 Praesumente fide spem voti compotis haurit,
 Sanctaque Felicis rapido petit atria cursu,
 Ingressusque sacram magnis cum fletibus aulam,
 Sternitur ante fores, et postibus oscula figit, 250
 Et lacrymis rigat omne solum, pro limine sancto
 Fusus humi, et raptos nocturna fraude juvencos
 A Felice pio, velut a custode reposcit,
 Increpitans, miscetque precantia verba querelis:
 Sancte Deo Felix, inopum substantia, semper 255
 Pro miseris felix, et semper dives egenis,

Te requiem fessis Deus, afflictisque levamen,
 Te posuit moestis ad saucia corda medelam,
 Propterea tamquam gremio confisa paterno,
 In te pauperies caput inclinata recumbit. 260
 Felix sancte meos semper miserate labores,
 Nunc oblite mei, cur me rogo, vel cui nudum
 Deseris? Amisi caros tua dona juvencos,
 Saepe tibi supplex quos commendare solebam;
 Quos tua perpetuo servabat cura favore, 265
 Pascebatque mihi. Tua nam custodia salvos,
 Dextraque sufficiens illos praestabat opimos,
 Quos misero mihi nox haec abstulit. Heu quid agam nunc?
 Quo deceptus eam? Quem criminer? An tibi de te
 Conquerar? Immemoremque mei accusabo patronum? 270
 Qui mihi sopito tam densum irrepere somnum,
 Ne mea sentirem perfringere claustra latrones,
 Passus es? Et nullo fregisti dura pavore
 Pectora? Nec lucem tenebris furtoque dedisti?
 Aut ullis profugos curasti prodere signis? 275
 Quo modo discurram? Quo deferar? Omnia caecis
 Structa mihi latebris; nunc et mea tecta videntur
 Clausa mihi, abductis ubi desolatus alumnis
 Nil habeo, quod habere velim; quod dulce videnti,
 Dulce laboranti non irrita gratia praestet, 280
 Oblectans inopem censu fructuque peculi.
 Hos ubi nunc quaeram miserandus? Quando vel usquam
 Inveniam tales? Aut unde parabo repertos?
 Qui solos habui contentae rusticus illos
 Paupertatis opes? Ipsos igitur mihi redde, 285
 Nolo alios. Nec eos ulla regione requiram,
 Hic mihi debentur: haec illos limina reddent,
 In quibus ipsum te supplex adstringo, tibi que
 Haereo; cur quaeram, aut ubi, quos ignoro latrones?
 Debitor hic meus est; ipsum pro fure tenebo 290
 Custodem: tu, sancte, reus mihi, conscius illis:
 Te teneo; tu scis ubi sint, qui lumine Christi
 Cuncta et operta vides, longeque absentia cernis,
 Et capis, includente Deo, quo cuncta tenentur.
 Atque ideo occulti fures, quacumque latebra 295

Non tibi celantur, nec de te evadere possunt,
Quos et jam manus una tenet. Deus unus ubique,
Christi blanda piis, sed iniquis dextera vindex.
Redde igitur mihi, redde boves et corripe fures.
Sed non quaero reos, abeant, non nescio mores 300
Sancte tuos, nescis male facta rependere, mavis
Emendare malos venia, quam perdere poena.
Conveniat nobis igitur: sic divide mecum
Quae tua, quae mea sunt; indemnus stet mea per te
Utilitas, justeque tuas clementia partes 305
Vindicet; aequatoque tuum libramine constet
Judicium: tibi solve reos, mihi redde juvencos.
Ecce tenes pactum, famuli jam nulla morandi
Causa tibi; accelera tantis me solvere curis.
Nam mihi certa manet sententia cedere nusquam 310
Donec subvenias, nec ab isto poste refigi;
Ni properas, isto deponam in limine vitam,
Nec jam repperies, cui reddas sero reductos.
Talia voce quidem querula, sed mente fideli
Plorantem, totoque die sine fine precantem, 315
Audivit laetus non blando supplice martyr,
Et sua cum Domino ludens convivia risit;
Poscentisque fide, non libertate dolentis
Motus, opem properat; paucis mora ducitur horis.
Interea labente die, jam vespere ducto, 320
Nec precibus dabat ille modum, nec fletibus; una
Vox erat affixi foribus, Non eruar istinc:
Hic moriar, vitae nisi causam protinus istic
Accipiam: tandem tamen, ut jam plurima tutum
Nox secretum adytis fieri cogeabat; et ille 325
Temporis oblitus, damni memor, ostia pronos
Ore premens, toto prohibebat corpore claustra.
Sed multis frustra pulsatum vocibus aures
Aggreditur violenta manus; tandemque revellit
Turba reluctantem, et sancta procul exigit aula. 330
Pulsus ab aedituis flet amarius, et sua lugens
Tecta petit, resonant plangore silentia noctis,
Questibus et magnis late loca sola resultant:
Donec et invitus pervenit, et atra silentis

Ingrediens tuguri penetralia, rursus ab ipso 335
 Culminis introitu taciti, ut praesepia vidit
 Nuda boum, et nullos dare tintinnabula pulsus,
 Excussa ut cervice boum crepitare solebant,
 Mollius aut lentis cava linguis aera ferire,
 Armentum reduces dum gutture ruminat escas: 340
 His gravius tamquam rescisso vulnere, planctum
 Integrat: et quamquam neget aegro cura quietem,
 Pervigili tamen haec dat solamenta dolori,
 Ut bubus stabulata suis loca corpore fuso
 Pressa superjaceat; nec duro fracta cubili 345
 Membra dolent, juvat ipsa injuria; nec situs horret
 Sordentis stabuli, quia notum reddit odorem
 Dilecti pecoris, nec foetor foetet amanti.
 Si qua illi extremo tulerant vestigia gressu
 Aspicit, et palpante manu calcata retractans 350
 Ingemit, et refricat totis jam frigida membris
 Signa pedum; mentemque suam, licet eminus absit
 Corpore, sacratam Felicis mittit ad aulam,
 Felicem fletu, Felicem nomine clamans:
 Nec desperat opem, nec parcit fundere vota. 355
 Nox medium transvecta polum perfuderat orbem
 Pace soporifera, reticebant omnia somno,
 Solum illum sua pervigilem spes curaue habebat.
 Ecce repente suis strepitum pro postibus audit,
 Et pulsas resonare fores; quo territus amens 360
 Exclamat, rursus sibi fures adfore credens:
 Quid vacua incassum crudeles ostia vultis
 Frangere? Jam nullus mihi bos; quid quaeritis ultra?
 Praevenere alii, mea tantum vita superstes
 Quae sociis vestris ut praeda cassa remansit. 365
 Dixerat haec metuens: sed nullo fine manebat
 Liminibus sonitus; quo crebescente, nec ulla
 Respondente sibi pulsantum voce, propinquat
 Suspensus cunctante gradu, et dat postibus aurem
 Sollicitam, et rimis acies per hiantia claustra, 370
 Qua tenebris albus coeli color interlucet,
 Inserit, exploratque diu; nec adhuc sibi credit,
 Quid videat: nec enim sublustri lumine noctis

Pura fides oculis, dubio tamen ipsa per umbras
 Corpora pulsantum trepidos auferre pavores, 375
 Spemque boni coepere novis promittere formis.
 Non homines pulsare videt; sed quod videt esse
 Verum, non audet sibi credere. Magna profabor,
 Quamquam parva Deo miracula, cui sapit omne
 Rerum animal sensu, quo jusserit ipse Creator 380
 Omnigenum pecus. Ecce gerens duce Numine mentem
 Par insigne boum, non nota per avia nocte
 Venerat ad notas nullis rectoribus aedes,
 Sponte quasi, non sponte tamen, quia Numinis actu
 Ereptos potiore manu praedonibus illos 385
 Egerat occultis Felix moderatus habenis.
 Et postquam attigerant assueti culmea tecti
 Culmina; gaudentes reditu, expertasque timentes
 Sat memori terrore manus, quasi sponte timerent
 Instantem sibi raptorem, quater ostia junctis 390
 Frontibus, et tamquam manibus sic cornibus uti,
 Ut dominum excirent sonitu. Sed territus ille,
 Rursus ut hostili circum sua claustra tumultu,
 Tuta etiam timuit; cursus sapientia bruto
 Adspirat pecori causam sentire morantis, 395
 Atque intellectum domini reserare timentis.
 Edere mugitum, de quo formidine pulsa
 Panderet exclusis aditum securus alumnis.
 Ille inopina videns divini insignia doni,
 Haeret adhuc, trepidumque etiam sua gaudiaturbant, 400
 Credere non audet; metuit non credere; cernit
 Coram, et caligare putat; dum respicit ad se,
 Diffidit tantum sese potuisse mereri:
 Sed contra reputans, a quo speraverit, audet
 Credere, cognoscens Felicis gesta patroni. 405
 Jamque rubescebant rumpente crepuscula mane,
 Noctis et extremae fuga rarescentibus astris,
 Luce subobscura vel sublucentibus umbris,
 Coeperat ambiguos rerum reserare colores.
 Tunc demum nota specie sibi bubus apertis, 410
 Ut primum coepere oculis clarescere setae,
 Certior exsultat, removens et pessula claustris,

Ostia laxato stridentia cardine solvit.
 Dum facit hoc, juncti simul irrupere juvenci,
 Et reserantis adhuc molimina praevenierunt. 415
 Dimoto faciles cesserunt obice postes,
 Oblatumque sibi mox ipso in limine regem
 Cognoscunt hilares laetum, lambuntque vicissim
 Mulcentem, labrisque manus palpantis inundant,
 Atque habitum totum spumosa per oscula foedant, 420
 Dum complectentis domini juga cara benignum
 Molliter obnixa blanda vice pectus adulant
 Illum dilecti pecoris nec cornua laedunt,
 Et collata quasi molles ad pectora frontes
 Admovet, et manibus non aspera lingua videtur, 425
 Quae lambens etiam silvestria pabula radit.
 Sed tamen haec inter, non vano corde, fidelis
 Rusticus officii meminit, neque curat anhelos
 - Ante boves stabulis inducere, postque laborem
 Atque famem, recreare cibo, quam ducere secum 430
 Illuc, unde suos meruit. Venit ergo reductos
 Ducens, nec tacitis celat sua gaudia votis:
 Et referens densas trahit ad sua verba catervas;
 Ingrediturque sacras cunctis mirantibus aedes.
 Quos miser hesterno amissos deflerat, eosdem 435
 Praesentes hodie ducit; sanctique triumphum
 Martyris ostentat populis; ducuntur et ipsi
 Per medios coetus, modo furum praeda, juvenci,
 Et modo Felicis spoliolum; dat euntibus ingens
 Turba locum, et muto celebratur gloria Christi 440
 In pecore. Ille autem, qui tanti muneris alto
 Causa fuit Domino, mediis in liminibus stans
 Flensque iterum, sed laetitia, modo debita Sancto
 Vota refert, non aere gravi, nec munere surdo,
 Munere sed vivo linguae mentisque profusus, 445
 Voce pia largum testatur pauper honorem:
 Debitor et Christo satis isto pignore solvit,
 Immaculata suae cui sufficit hostia laudis.
 Captivos en, Sancte, tuos tibi plebe sub omni
 Victor ago, et supplex iterum tibi mando ludendos: 450
 Conserva reduces, dignatus reddere raptos.

Sed tamen in me nunc ipsum bone respice Martyr:
Namque vides quod agas tibi adhuc superesse sed in me,
Qui prope caecatis oculis tua comminus adsto
Limina; nam multo mersi mea lumina fletu; 455
Non solum damno, sed et inter gaudia plorans.
Demsisti causam lacrymarum, tolle modo orta
Vulnera de lacrymis; miseratus, Sancte, meorum
Damna boum, miserare itidem modo damna oculorum.
Donasti reduces pecudes mihi, rursus et illis 460
Redde meos oculos. Nam quid iuvat esse reductos,
Si languente acie praesens praesentibus absim?
Talia praesentes populi riseri querentem.
Sed procul admotae secreti Martyris aures
Suscepere pias ab inepto supplice voces, 465
Moxque refecta sacram senserunt lumina dextram.
Inde domum gaudens oculis bubusque receptis,
Collaudante Deum populo, remeabat, et illum
Laeta sequebatur gemini victoria voti

POEMA XIX.

CARMEN XI IN S. FELICEM.

Sidera si caelo, si possunt gramina terris
Defore, mella favis, aqua fontibus, uberibus lac:
Sic poterunt linguis laudes cessare piorum,
In quibus et vitae virtus, et gloria mortis
Ipse Deus pro quo vitam voluere pacisci, 5
Et moriendo piam sancire fidem populorum,
Mercarique sacrum pretioso sanguine regnum,
Sanguine, quo totum spargentes martyres orbem
Gentibus innumeris semen caeleste fuerunt.
Horum de numero procerum confessor in ista 10
Urbe datus Felix longe lateque per orbem
Nominis emicuit titulo. Sed Nola sepulti
Facta domus tamquam proprio sibi sidere plaudit.
Omnis enim, quacumque manet mandatus in ora
Martyr, stella loci simul, et medicina colentum est. 15
Namque tenebrosum veteri caligine mundum,
Languentesque animas miseratus in orbe creator

Sic sacra disposuit terris monumenta piorum,
Sparsit ut astrorum nocturno lumina caelo.
Et licet una fides, par gratia, et aemula virtus 20
Martyribus cunctis maneat, tamen omnibus iisdem
Dissimiles operum formas exstare videmus.
Atque alibi tacitis meritum sublime sepulcris
Excolimus memores, alibi clamantia signa
Conspicuas miramur opes. Ubi credo mali plus 25
Durior impietas retinet, majorem ibi morbus
Poscit opem gravior, vel adhuc ubi caecior altam
Perfidiae noctem trahit error, et aegra laborat
In populo titubante fides, ibi lumina prorsus
Accendi majora decet, mundique tenebras 30
Illustrante Deo perimi, mentesque retusis
Attonitas oculis, trepidasque intendere ad ipsos
Divini veri radios, caligine tetra
Solvere, collyrioque medentis inungere Christi.
Quod per apostolicas curandis sensibus artes 35
Cote pia teritur, quia lene jugum, et leve Christi
Est onus ad Christum puro jam lumine versis,
Atque evangelico suffusis pectora succo.
Quo bene purgantur nebulae, quibus interiorem
Obducunt aciem mundi fallentis amores, 40
Qui magnum per inane vagos sine remige sensus
Circumagunt, hebetantque gravi caligine captos
Mollibus illecebris, ut frangant robora vitae,
Sectenturque vagas per gaudia lubrica pompas.
Hos igitur nobis cupiens avertere morbos 45
Omnimedens Dominus, sanctos mortalibus aegris
Per varias gentes medicos pietate salubri
Edidit; utque suam divina potentia curam
Clarius exereret, potioribus intulit illos
Urbibus, et quosdam licet oppida parva retentent 50
Martyras: at proceres Deus ipsos moenibus amplis
Intulit, et paucas functos divisit in oras,
Quos tamen ante obitum toto dedit orbe magistros.
Inde Petrum, et Paulum Romana fixit in urbe,
Principibus quoniam medicis caput orbis egebat 55
Multis insanum vitiis, caecumque tenebris.

Sed potiore Deo nostram reparare salutem,
 Quam Satanae captos etiam nunc fraude tenere:
 Rarescunt tenebrae mundi, et jam pene per omnes
 Praevaluit pietas, et mortem vita subegit. 60
 Crebrescente fide victus delabitur error,
 Et prope jam nullis sceleri, mortique relictis
 Tota pio Christi censetur nomine Roma,
 Irridens figmenta Numae, vel fata Sibyllae.
 Cumque sacris pia turba refert pastoribus Amen 65
 Per numerosa Dei regnantis ovilia laetum.
 Laudibus aeterni Domini ferit aethera clamor
 Sanctus, et incusso Capitolia culmine nutant.
 In vacuis simulacra tremunt squalentia templis
 Vocibus icta piis, impulsaque nomine Christi. 70
 Diffugiunt trepidi desertas daemones aedes.
 Lividus incassum serpens fremit ore cruento
 Lugens humanam jejuna fauce salutem.
 Seque simul pecudum jam sanguine defraudatum
 Praedo gemens frustra siccas circumvolat aras. 75
 Sic Deus et reliquis tribuens pia munera terris
 Sparsit ubique loci magnas sua membra per urbes.
 Sic dedit Andream Patris, Ephesoque Johannem,
 Ut simul Europam, atque Asiam curaret in illis,
 Discuteretque graves per lumina tanta tenebras. 80
 Parthia Matthaenum complectitur, India Thomam
 Lebbaeum Libyes, Phryges accepere Philippum,
 Creta Titum sumpsit, medicum Boetia Lucam.
 Marcus, Alexandria, tibi datus, ut bove pulso
 Cum Jove, nec pecudes Aegyptus in Apide demens, 85
 In Jove nec civem coleret male Creta sepultum,
 Nec Phryges exsectis agerent Cybeleia Gallis
 Impuram foedo solantes vulnere matrem,
 Et tandem castis fronderet montibus Ida
 Intactas referens securo vertice pinus: 90
 Vana nec ulterius mutos jam Graecia Delphos
 Consuleret, spernensque suum calcaret Olympum
 Altius in Sion gradiens, ubi collis alumni
 Lene jugum celso fastigat vertice Christus.
 Fugit et ex Epheso trudente Diana Johanne 95

Germanum comitata suum, quem nomine Christi
 Imperitans Paulus pulso Pythone fugavit.
 Fugit ab Aegypto Satanus, ubi mille figuras,
 Nomina mille sibi variis accommoda monstris
 - Sumpserat; ut Serapi sanctum formaret Ioseph, 100
 Nomine ferali abscondens venerabile nomen,
 Cum tamen ipsa fidem simulacri forma doceret,
 Qua modius capiti superest, quia frugibus olim
 Ante famem Domino sic inspirante coactis
 Innumeras gentes Aegypti ex ubere pavit, 105
 Et steriles annos annis saturavit opimis.
 Sed ne ultra sanctus coleretur honore profano,
 Mens arcana Dei devotae pectora plebis
 Immissis acuit stimulis, cultumque nefandi
 Daemonis everso, fractoque Serapide clausit. 110
 Non Pelusiacis vaga saltibus Isis Osirim
 Quaerit aruspibus calvis, qui pectore tunso
 Deplorant aliena suo lamenta dolore,
 Moxque itidem insani sopito gaudia luctu
 Vana gerunt eadem mentiti fraude repertum, 115
 Qua non amissum sibi quaesivere vagantes.
 Heu quo stultitiae merguntur gurgite mentes
 Luce Dei vacuae! nam quid, rogo, caecius illis,
 Qui non amissum quaerunt, nusquamque manentem
 Inveniunt, planguntque alii quod non dolet ipsis? 120
 Elige quid facias miser error. Quid colis? Aut quid
 Plangis non coeunt quae jungis: luctus honorem
 Non sequitur: lamenta colis, lugendaque credis,
 Quae divina putas. Si dii sunt, nec miseri sunt;
 Aut si sunt miseri, dii non sunt, atque homines sunt, 125
 Et miseri: miserare igitur mortalia passos,
 Aut laetus venerare deos: nam caecus aperte est
 Hic furor, aut miseros colere, aut lugere beatos.
 Ergo dea est Isis? Mulier dea? Si dea, corpus
 Non habet, et sexus sine corpore, vel sine sexu 130
 Partus abest. Unde ergo illi quem quaerit Osirim?
 Atque ubi quaerat eum, nescit dea. Sed dea numquam
 Esse potest mater, nec femina. Nam Deus unus,
 Virtus trina Deus, Pater unus, et unus in ipso

Filius: ex ipso simul unus cum Patre Verbi 135
 Spiritus: haec tria sunt Deus unus nomina semper.
 Sola Dei natura Deus: quod Filius, et quod
 Spiritus, et Pater est: sed Filius ex Patre natus,
 Spiritus ex Patre procedens. Nihil hic habet ulla
 Commune, aut simile in rebus natura creatis. 140
 Ast Carthago potens Cypriano martyre floret,
 Cujus et ore simul profusi, et sanguine fontes
 Fecundaverunt Libyae sitientis arenas.
 Nec procul inde Uticam collatis Candida Massa
 Martyribus magno venerandae caedis acervo 145
 Extulit; unus enim benedicti cespitis agger
 Corpora multa tegens alte caput extulit arvis,
 Et meritis altos testatur monte sepulcri.
 Inde Deo dudum jam fertilis Africa Christo
 Multiplicat largas tanto de semine fruges, 150
 Et parit egregios verboque, fideque magistros.
 Nec minor Occiduis effulsit gratia terris.
 Ambrosius Latio, Vincentius exstat Iberis.
 Gallia Martinum, Delphinum Aquitania sumpsit.
 Multaque praeterea per easdem largiter oras 155
 Semina sanctorum positis diffusa sepulcris
 Illustrant totum superis virtutibus orbem,
 Et toto antiquum detrudent orbe draconem,
 Qui genus humanum per nomina mille deorum,
 Quae tamen ex obitis mortalibus et sibi sumpsit 160
 Ipse, suisque dedit coluber, quibus arte nocendi
 Princeps in vacuo tetrum gerit aere regnum,
 Daemonibusque caput nobis inimicus oberrat.
 Sic itaque et nostra haec Christi miserantis amore
 Felicis meruit muniri Nola sepulcro, 165
 Purgarique simul, quia caecis mixta ruinis
 Orbis, et ipsa simul moriens in nocte jacebat
 Saxicolis polluta diu cultoribus, in qua
 Prostibulum Veneris simul, et dementia Bacchi
 Numina erant miseris, foedoque nefaria ritu 170
 Sacra celebrabat sociata libido furori.
 Et quis erat vitae locus hic, ubi nec pudor usquam,
 Nec metus ullus erat? Quis enim peccare timeret,

Hic ubi sanguineus furor, atque incesta libido
 Relligionis erant, et erat pro numine crimen 175
 His qui crediderant esse ullum in crimine numen?
 Atque erat in toto quasi sanctior agmine cultor,
 Qui Veneris sacris pollutius incaluisset.
 Plenus et ille Deo, reliquisque beator esset,
 Qui magis infuso sibi daemone saevius in se 180
 Desipiens, propriisque litans furialia sacra
 Vulneribus sanam meruisset perdere mentem.
 O caecis mens digna animis, et numina digna
 Aversis servire Deo. Venus, et nemus illis
 Sit Deus: ebrietas demens, amor impius illos 185
 Sanctificent: abscissa colant, miserique pudorem
 Erroris foedi Matris mysteria dicant.
 Digna fides illis, quibus almo in lumine veri,
 Legibus et castis, et magno nomine Christi
 Nulla fides, et nullus amor, ideoque nec ullum 190
 Indignae pretium vitae est in sanguine Christi.
 Sit Deus his venter, vel cetera gaudia carnis,
 Queis Deus ipse Deus non est, quibus in cruce Christi
 Gloria nulla subest, quia non dignatur adire
 Degeneres animos virtus crucis. Inde beatis 195
 Felix, ut reliqui diverso martyres orbe,
 Nolanis medicus fuit, estque perennis ope ista:
 Nec modo Nolanis, sed et omnibus, a quibus idem
 Imploratus erit, dabit isto jure salutem,
 Si crucis alma fides in pectore supplicis adsit. 200
 Ista fides genus humanum curatque, piatque:
 Haec ubi defuerit medicina, morabitur illic
 Omne mali regnum, nec in illo desinet umquam
 Cypris adulteriis, furiis regnare Lyaeus,
 In quo defuerit Christi pudor, et crucis ardor. 205
 Ignis enim divinus inest, ubi vis crucis intus
 Ardescente fide cruciat male conscia corda,
 Vivificatque animam vitiis in carne peremptis.
 Hostibus his obtrita diu, corruptaque tantis
 Pestibus ingentem poscebat Nola medelam. 210
 Atque ideo pensante Deo discrimen, opemque
 Felicem accepit medicum, qui vinceret omnem

Quamlibet antiquam miserorum in cordibus atris
 Perniciem, et meriti virtute potentior alti
 Vulneribus ductum super ulcera putria callum 215
 Scinderet, ut saniem suffusa labe coactam
 Exprimeret sinibus ruptis, ac deinde lacunam
 Vulneris expleret plana cute ducta cicatrix.
 Ergo ubi Nolanis Felix, ut stella tenebris,
 Fulsit ab ore Dei veniens, verbumque medendi 220
 Ore gerens tamquam venturo sole serenus
 In matutino laetum jubar exserit ortu
 Phosphorus, occiduisque novus praefulget in astris
 Nuncius instantis cessura nocte diei.
 Sic jam Evangelio totum radiante per orbem, 225
 Et propiante Deo cunctis mox iudice terris
 Adventus vexilla sui praetendit ubique,
 Perque suos Christus sua signa coruscat amicos.
 Ex quibus hac voluit sibi praelucere sub ora
 Felicem, ut nostras isto depelleret umbras 230
 Sidere, et antiquos ista quoque pelleret urbe
 Daemonas, ut pulsus hominum de corde colonis
 Talibus intraret puras Deus incola mentes,
 Et vice mutata nobis pietate solutis
 Nostra prius nostros premerent modo vincla leones 235
 Frustra in oves Christi victa feritate frementes.
 Et manet haec nobis etiam nunc gratia, quae nos
 Peccatis prece sanctorum exorante resolvit,
 Atque iisdem sanctis ultoribus alligat illos,
 Discruciatque hostes, qui nos vincire solebant. 240
 Hi modo ut illato deprensi lumine fures,
 Atque in vincla dati, nunc ignea flagra piorum,
 Ut meruere, ferunt, aut jam infernis male trusi
 Carceribus trepidant, vicinum instare fatentes
 Iudicium Domini solis sibi triste, suisque 245
 Omnibus, in Satanae partem quos saeva voluntas
 Verterit, et Satanae sociaverit aemula vita.
 Istic nequitiae socios homines, ibi poenae.
 Ecce dies accepta Deo: modo vera salutis
 Lux micat: omnia jam nobis bene versa videmus: 250
 Diffugere doli, cecidit Bel, interit error,

Quique colebantur totis quasi numina templis
 Daemones, hi per templa Dei torquentur inermes;
 Et qui divinos audebant sumere honores,
 Hi modo ab humana plectuntur gente subacti. 255
 Namque isti, quos nunc celebri Felicis in aula
 Torqueri, clamare, rapi per capta videmus
 Corpora, corporibus vincti retinentur in ipsis,
 In quae se trusere ipsi, poenamque volentes
 Humanam, invenere suam. Nunc ergo reorum 260
 Personae exululant poenis, qui numine falso
 Dii fuerant, et qui mentito numine vivos
 Ante Dei cultum sibi nil caeleste videntes
 Dediderant homines, hi nunc ubi lumine Christi
 Vera fides patuit, non possunt ferre sepultos. 265
 Sed magis ut pateat, quia nunc hi qui cruciantur
 Daemones ante fores, aut ante sepulcra piorum,
 Idem sunt illi, quibus olim serva litabat
 Gens hominum, et sacros demens libabat honores,
 Ipsa docet vocum species: nam saepius illa 270
 Voce gemunt, solitum ut noscas clamore furorem.
 Sic plerumque velut resoluta laxius ore,
 Dente fremunt, spumant labris, horrentque capillis.
 Utque manu prensante comam excutiuntur in altum,
 Et pede pendentis stant crinibus: interea illic 275
 Sacrorum memores veterum, quibus exta solebant
 Lambere caesarum pecudum, aut libamine pasci,
 Lascivosque choros hederatis ducere pompis,
 Nunc etiam sua testantes sacra illa fuisse,
 In quibus insanos dabat ebria turba tumultus, 280
 Euhoe Bacche sonum fractis imitantur anhelis
 Vocibus, et lento jactant sua colla rotatu.
 Sed quia non poterat mortalis unius aetas
 Sufficere, ut longo contagia tempore tracta
 Dilueret paucis, quos corpore viveret, annis 285
 Confessor Felix, et presbyter, ore magister,
 Elogio martyr, merito officioque sacerdos;
 Omnipotens Dominus finitum corporis aevum
 Felici potiore via persistere fecit,
 Continuans medicos operosi martyris actus, 290

Virtutes ut eas idem celebraret humatus,
 Quas in carne manens Christi virtute gerebat,
 Atque ita susceptae nec mortuus abforet urbi
 Corpore, cum tantum positi sanator adesset
 Spiritus, et desiderii latitaret amantum 295
 Ad tempus cari facies subtracta patroni;
 Prompta sed aegrorum semper medicina saluti
 Afforet. Inde perennis honos, et gloria sanctum
 Felicem meritis sine fine virentibus ambit:
 Et licet a veteri tumulis absconditus aevo, 300
 Qua mortalis erat, lateat telluris operto;
 Viva tamen vegetante Deo, membrisque superstes
 Gratia divinum spirantia martyris ossa
 Clarificat populis merito vivente sepulti:
 Et magni solium breve confessoris adorat 305
 Jugiter e variis congesta frequentia terris.
 Sed Deus ut cunctorum hominum sator, omnibus istam
 De sanctis indulset opem procedere terris:
 Ut jam de tumulis agerent pia dona beati
 Martyres, et vivos possent curare sepulti. 310
 Nec satis hoc donum Domino fuit, ut sua tantum
 Nomine, sive opibus loca martyres illustrarent:
 Ex iisdem tumulis etiam monumenta piorum
 Multiplicans multis tribuit miserator eosdem
 Gentibus. Et referam varias ab origine causas, 315
 Ex quibus haec orta est variis benedictio terris
 Nam quia non totum pariter diffusa per orbem
 Prima fides ierat, multis regionibus orbis
 Martyres abfuerant, et ob hoc, puto, munere magno
 Id placitum Christo nunc inspirante potentes, 320
 Ut Constantino primum sub Caesare factum est,
 Nunc famulis retegente suis, ut sede priori
 Martyras accitos transferrent in nova terrae
 Hospitia: ut sancto non olim antistite factum
 Novimus Ambrosio, qui fultus munere tali, 325
 Postquam ignoratos prius, et tunc indice Christo
 Detectos sibimet mutata transtulit aula,
 Reginam prompta confudit voce furentem.
 Nam Constantinus proprii cum conderet urbem

Nominis, et primus Romano in nomine regum 330
 Christicolam gereret, divinum mente recepit
 Consilium, ut quoniam Romanae moenibus urbis
 Aemula magnificis strueret tunc moenia coeptis,
 His quoque Romuleam sequeretur dotibus urbem,
 Ut sua apostolicis muniret moenia laetus 335
 Corporibus: tunc Andream devexit Achivis,
 Timotheumque Asia: geminis ita turribus exstat
 Constantinopolis magnae caput aemula Romae,
 Verius hoc similis Romanis culmine muris,
 Quod Petrum, Paulumque pari Deus ambitione 340
 Compensavit ei, meruit quia sumere Pauli
 Discipulum cum fratre Petri. Jam quanta per istam
 Sanctorum per longa viam divortia terrae
 Creverit utilitas ad nostrae munia vitae,
 Ipsa docent hodieque loca, in quibus illa beati 345
 Rheda capax oneris posita statione resedit,
 Omnibus in spatiis quacumque aut mansio sanctis
 Corporibus, requiesque fuit vectantibus illos
 Sacratos cineres, miris clamantia signis.
 Nam divina manus medica virtute per omnes 350
 Est illic operosa vias, qua corpora sancta
 Impressere sacro vestigia viva meatu.
 Inde igitur suadente fide data copia fidis
 Tunc comitum studiis, quaedam ut sibi pignora vellent
 Ossibus e sanctis merito decerpere fructu, 355
 Ut quasi mercedem officii, pretiumque laboris
 Praesidia ad privata domum sibi quisque referrent.
 Ex illo sacri cineres quasi semina vitae
 Diversis sunt sparsa locis, quaque osse minuto
 De modica sacri stipe corporis exiguus ros 360
 Decidit in gentes: illic pia gratia fontes,
 Et fluvios vitae generavit gutta favillae.
 Inde in nos etiam stillavit copia Christi
 Dives et in minimis: nam hoc quoque sumpsimus istic
 Carnis apostolicae sacra pignora pulvere parvo, 365
 Quae Sanctus nostri Dominusque, paterque cubilis,
 Et custos animae nostrae, et tutela salutis
 Felix vicina sibi cominus aede recepit,

Quae reliquis ejus aetate recentior aulis
 Exiguos cineres, et magnos servat honores, 370
 Servaturque magis custodibus ipsa patronis:
 Absit enim, ut servari unquam videantur egere:
 Qui servare solent tamen, et curare suorum
 Commoda alumnorum patrio dignantur amore,
 Atque dicatorum sibi tutamenta locorum 375
 Dirigere: hoc sanctis studium pietatis inesse
 Spiritibus miranda fide documenta dederunt.
 Unde recens etiam paucis opus eloquar orsis:
 Dignum etenim sancti Felicis munera in ipso
 Natali ejusdem gratantibus edere verbis. 380
 Non peregrina locis, neque tempore prisca profabor:
 Finibus in nostris, et in ista sede patratum
 Nuper opus referam, quod forte renoscere vobis
 Promptum erit; in medio quoniam res lumine gesta est.
 Credo ex hoc numero vestrum prope nullus in isto 385
 Sit novus auditu, quia per longinqua remotis
 Fama volans ierit. Certe affueratis in ista
 Urbe aliqui per idem tempus, quo contigit, ut fur
 Illicitis animo stimulis agitatus avaras
 Mitteret in sacra dona manus, et ab omnibus unam 390
 Improbus, et demens venerandae insignibus aulae
 Eligeret praedae speciem crucis, inscius illam
 Indicio sibi, non spolio fore, quam velut hamum
 Piscis edax hausit capta capiendus ab esca.
 Quis, rogo, latronem tam grandi spiritus auso 395
 Impulit, armavit, caecavit, praecipitavit,
 Ut nec ad excubias vigilum, nec ad ipsa (quod est plus)
 Quae cineres reverenda tegunt altaria sacros,
 Pulveris et sancti virtutem halantia fragrant,
 Corde repercusso fugeret, neque numine tantum, 400
 Sed specie simul, et pretio praestantia ferret?
 Multa etenim suberant alia, ut novistis, in ipso
 Ornamenta loco, quae sumeret, ut crucis auro
 Parceret; intus enim latitabant mystica vasa
 Sumendis mandata sacris. Sed praeter et aulae 405
 Ipsius in spatii variis insignia formis
 Munera erant de more sita haec, quae cernitis illic

Omni prompta die, vel circumfixa per omnes
 Ordine diverso quasi candelabra columnas,
 Depictas exstante gerunt quae cuspide ceras, 410
 Lumina ut inclusis reddantur odora papyris.
 At medio in spatio fixi laquearibus altis
 Pendebant per athena cavi retinacula lychni,
 Qui specie arborea lentis quasi vitea virgis
 Brachia jactantes, summoque cacumine rami 415
 Vitreolos gestant tamquam sua poma caliclos,
 Et quasi vernantes accenso lumine florent,
 Densaque multicomis imitantur sidera flammis,
 Distinguuntque graves numerosa luce tenebras,
 Et tenerum igniculis florentibus aethera pingunt: 420
 Dumque tremunt, liquidos crines, crebrumque coruscant,
 Assiduis facibus sparsa caligine noctis
 Ambiguam faciem miscent lucem inter, et umbras,
 Et dubium trepidis conspectibus aera turbant.
 Ergo isthaec licet in patulo sibi prompta videret, 425
 Tutius et furanda sibi, quoniam minus esset
 Criminis, et pretii suspensam altaris ab ora
 Longius, argentoque levem emandare lucernam:
 Sed miser, ambitiosus, et ipsa in fraude superbus
 Tamquam vile nefas argentea sumere furto 430
 Sprevit, et audacem porrexit in aurea dextram,
 Quae simul e variis scite distincta lapillis
 Viderat, et magnis inflarat pectora votis,
 Ut pariter gemmis gauderet dives, et auro.
 Sed tantum sceleris magni cumulatur iniquo 435
 Pondere: peccato mansit gravis, et levis aere.
 Sacrilegum sua poena manet, sua praeda latronem
 Deseruit. Spolio furti, non crimine nudus
 Vivit inops fructu, sed vulnere fraudis abundans.
 Quamquam illum non hoc magno sine numine Christi, 440
 Consilioque putem permissum crimen adisse:
 Ut quia vel quicquam de sacris tollere rebus
 Mente recepisset, sineretur ad ilfa venire,
 In quibus admissi impietas insignior esset.
 Ante dies paucos idem confugerat illuc 445
 Militiam simulans fugere, et susceptus amice

Hospes ab aedituis sacram curantibus aulam.
 Toto pene latens ibi mense cubilia, somnos,
 Tempora custodum simul exploraverat. Et cum
 Cepisset placidas meditati criminis horas, 450
 Nocte nefas tacita arripuit, nulloque labore,
 Nec strepitu foribus clausis inclusus, ut unus
 Servantum, quibus hospes erat, primos ubi somnos
 Non vigiles Vigiles coepere silentibus umbris
 Carpere, et oppressis obliviam ducere curis: 455
 Ille locum sumens sceleri, qua noverat usu
 Expositam lychnis per noctem ex more parandis
 Machinulam gradibus scalas praebere paratis,
 Et male securo sibi tunc custode relictam:
 Quae crucis instar erat, quod et est modo perpete virga 460
 Directum, geminos transverso limite gestans
 Cantharulos: unum de calce catenula pendens
 Sustinet: in tribus his scyphulis inserta relucet
 Lumina, cum fert festa dies: tunc vero sine usu
 Luminis ad speciem tantum suspensa manebant. 465
 Sed paulo crucis ante decus de lumine eodem
 Continuum scyphus est argenteus aptus ad usum.
 Hunc importuno sibi lumine praedo micantem
 Protinus exstinguit: namque id quoque noverat idem
 Saepe solere mori, cum stупpa perarida longam 470
 Conderet in noctem consumpto lumen olivo,
 Nec miraturum vigilem, si forte tenebras
 Cerneret obducto subducere culmina lychno,
 More putaturus noctem, non crimine factam.
 Non igitur quasi fur, quod erat latro, sed quasi custos 475
 Aufert illicitam securus praedo rapinam,
 Nec fugit impavidusque manet. Tegit una latentem
 Cellula de multis, quae per latera undique magnis
 Appositae tectis praebent secreta sepultis
 Hospitia. Harum una fur abditus; atque ubi maxe 480
 Clastra patere videt, reserata prosilit aula,
 Et latebram linquens portat scelus: ire parabat
 Romuleam, ut post jam captus narrabat, ad urbem,
 Illic infandae acturus commercia fraudis.
 Interea ignaris nostris nox illa, diesque 485

Totus abit: sero solitum jam vespere munus
 Curantes posuere gradus: ut scandere coepit
 Facturus lychnum, nihil invenit: orba manebat
 Virga crucis solitae pulcro spoliata monili.
 Pavescunt miseri, neque damnum criminis audent 490
 Prodere, noscentes etiam sibi jure reatum
 Competere: abscedunt trepidi, fugiuntque, latronem
 Sectantes profugum: nusquam vestigia lapsi
 Ulla legunt: omnes adeunt diversa viarum,
 Scrutanturque sitos diverso littore portus. 495
 Effluxere dies frustra quaerentibus octo,
 Sive decem, et cunctis vacua jam indage reversis;
 Unus quaerentum puer irritus ipse laboris
 In cassum fusi longa regione redibat,
 Et prope jam Nola veniens subsistit in ipso 500
 Aggere, et ingenti gemitu, fletuque profuso
 Felicem clamans praesumit corde fideli
 Non remeare domum, nisi cum cruce: moxque peractum
 Promptus iter relegit: lit et illicet obvius illi
 Quidam homo, qui farem, non furem, sed quasi civem 505
 Norat: eum noster primus rogat, unde viator
 Afforet; ille refert: rursus de fure rogatur,
 Si vidisset eum: respondit at ille, propinquis
 Inde locis agere, et regio tunc illa prope illos,
 Dum loquerentur, erat monti conjuncta Vesevo, 510
 Quintus ab urbe lapis Nola. Sed vesperis ortus
 Consilium differt. Placet ut lux crastina rursus
 Jungat utrumque sibi; fit mane, revertitur index;
 Perducit nostros, capitur fur, praeda refertur.
 Forte sacrata dies illuxerat illa beati 515
 Natalem Prisci referens, quem et Nola celebrat,
 Quamvis ille alia Nucerinus episcopus urbe
 Sederit: ecce ipsam sancti Felicis in aulam,
 Quam tunc solemniter populus stipabat honore,
 Post sacra jam solvente pios antistite coetus, 520
 Tempore proviso divinitus egredientis
 Plebis in occursum subito introducit ille
 Furaces post terga manus nodata revinctus.
 Laetitia populus, formidine praedo repletur,

Utque novum ad monstrum tota concurritur urbe. 525
 Turba furens odiis popularibus ibat in illum,
 Laetitia moestos miscebat et ira tumultus.
 Pertimui, fateor, ne forte diabolus illa
 Qua solet invidia violaret sanguine pompam,
 Et pejore prius curaret vulnere vulnus. 530
 Eripitur populo, cellaque includitur ipsa
 (Quod sic forte reo capto tunc accidit), in qua
 Delituit rapta cruce; qua post ipse reperta
 Clauditur, ut vivat. Tunc ergo mente recepta
 Ipse suum facinus reus, atque obstacula coepit 535
 Mirandis narrare modis, fassusque per illos
 Octo decemve dies, quibus ire paraverat urbem
 Romulcam, implicitis ita se pedibus retroactum,
 Semper ut ire parans, semper retrahente rediret
 Nescio quo, rursusque illam remearet ad oram 540
 Vesevi, qua jussus erat quasi carcere claudi
 Angelica nectente manu: tamen ille putabat
 Arbitrii miser esse sui, quod corpore liber
 Esse videbatur, quem non exstante catena
 Fortior arcanis retinebat dextera vinclis. 545
 Ultor eum digno Felix errore ligabat,
 Et tali amentem vertigine circumagebat,
 Semper ut abscedens nusquam discederet, et cum
 Prosiliente gradu coepisset abire, rediret.
 Mira fides! Ibat stando, remanebat cundo, 550
 Nescius, hoc ipso, pro quo fugitare parabat,
 Ne fugeret, fieri, et secum sua vincla manere,
 Inruptamque sibi proprium scelus esse catenam.
 Namque sinu clausae mandaverat insita praedae
 Pondera, et hinc avidus quasi captus mente latebram 555
 Quaerens, luce tamen campis errabat apertis,
 Seque latere putans exstabat in aequore claro.
 Conscia sic mentem impietas caecaverat, ut nec
 Effugeret fugiens, nec celaretur aberrans.
 Sensibus adversis metus hinc, stupor inde nocentem 560
 Miscuerant animam, vitabat strata viarum;
 Secretos metuebat iners accedere saltus:
 Ipsa etiam in silvis sibi forte silentia tantum

Clamatura nefas metuens, aut tristia formis
 Occursura putans ultricum monstra ferarum. 565
 Inde miser celebri sejunctus ab aggere juxta
 Devius in quodam spatiabatur sibi rure
 Securum ignaris simulans sub corde timorem,
 Ut facinus sub veste premens: nam vestis in altum
 Succinctae sinibus clausum mandaverat aurum. 570
 Nam neque vel tacitae furtum committere terrae
 Ausus erat, specubusve cavis de more latronum,
 Indicium metuens credendae fraudis avarus.
 Inde suae tantum tunicae sua furta nefandus
 Crediderat, qua restrictum nodarat amictum 575
 Suspendens fluidam nudato poplite vestem.
 Hanc sibi praedo penum sceleris tunc semet in ipso
 Struxerat, et digne tali est formidine vinctus,
 Crederet ut nullis miseri consortia furti,
 Ut sceleris tanti contagia solus haberet, 580
 Et sinus illius fieret custodia furti,
 Cujus sacrilegam fuerat manus ausa rapinam.
 Ipse suum sibi ferret onus, solumque gravaret,
 Pollueretque suae letalis sarcina praedae,
 Ut nihil ex illo vacuum impietate maneret, 585
 Qui spoliū sceleris sacris ex aedibus actum
 Includens habitu cincto substringeret ipsum,
 Atque suis signum praetenderet ipse catenis.
 Namque brevi captus mutavit cingula vinclis,
 Utque aurum sinibus discincta veste solutis 590
 Decidit, ex ipsa fuerat qua cinctus habena
 Vinctus eas, quas in sacra dona tetenderat audax
 Praedo manus, proprii captus nodamine lori
 Rettulit et praedae vacuas, et reste repletas.
 Verum si penitus totam spectare velimus 595
 Ordinis exacti seriem magis ac magis omni
 In specie, vel qua latuit scelus, atque reclusum
 Claruit, admiranda Dei cernemus operta
 Felicem gessisse manu. Jam plurima retro
 Diximus, ut fugiens non fugerit, utque redactis 600
 Passibus emensos sua per vestigia cursus
 In cassum totiens volvente relegerit orso

Longinquis exclusus, et ad vicina recussus.
 Nunc aliud Felicis opus, quod dextera Christi
 Edidit, ut meritum cari monstraret alumni, 605
 Commemorabo pari specimen mirabile signo,
 Quod reus ipse tremens confesso prodidit ausu.
 Ante tamen, quia res ita postulat, ipsius instar
 Enarrabo crucis, qualem et pictura biformem
 Fingere consuevit, baculo vel stante bicornem, 610
 Vel per quinque tribus dispansam cornua virgis.
 Forma crucis gemina specie componitur, et nunc
 Antennae speciem navalis imagine mali,
 Sive notam Graecis solitam signare trecentos
 Explicat existens, cum stipite figitur uno, 615
 Quaque cacumen habet, transverso vecte jugatur.
 Nunc eadem crux dissimili compacta paratu
 Eloquitur Dominum tamquam monogrammate Christum.
 Nam nota, qua bis quinque notat numerante Latino
 Calculus, haec Graecis chi scribitur, et mediata rho, 620
 Cujus apex et signa tenet, quod rursus ad ipsam
 Curvatum virgam, facit velut orbe peracto.
 Nam rigor obstipus facit quod in Hellade iota est.
 Tau idem stylus ipse brevi retro acumine ductus
 Efficit, atque ita sex, quibus omni nomine nomen 625
 Celsius exprimitur, coeunt elementa sub uno
 Indice, et una tribus firmatur littera virgis.
 Sex itaque una notas simul exprimit, ut tribus una
 Significet virgis Dominum simul esse ter unum.
 Et Deus in Christo est, quem sumpto corpore nasci 630
 Pro nobis voluit trinae concordia mentis.
 Idque sacramenti est, geminae quod in utraque virgae
 Ut diducta pari fastigia fine supinant,
 Infra autem distante situ parili pede constant,
 Affixaeque sibi media compage cohaerent, 635
 Et paribus spectant discreta cacumina summis.
 His intermedio coeuntibus insita puncto
 Virga velut sceptrum regale superbius exstat,
 Significans regnare Deum super omnia Christum,
 Qui cruce dispansa per quatuor extima ligni 640
 Quatuor attingit dimensum partibus orbem,

Ut trahat ad vitam populos ex omnibus oris.
Et quia morte crucis cunctis Deus omnia Christus
Exstat in exortum vitae, finemque malorum,
Alpha crucem circumstat, et tribus utraque virgis 645
Littera diversam terna ratione figuram
Perficiens, quia perfectum est mens una, triplex vis.
Alpha itidem mihi Christus, et qui summa supremis
Finibus excelsi pariter complexus, et imi
Victor et inferna, et pariter caelestia cepit, 650
Effractisque abysis caelos penetravit apertos,
Victricem referens superata morte salutem.
Utque illum patriae junxit victoria dextrae,
Corporeum statuit coelesti in sede tropaeum,
Vexillumque crucis super omnia sidera fixit. 655
Illa igitur species, quam fur agitatus avaris
In cassum furiis pendente refixerat unco,
Pollutaque manu sancta amandaverat aula,
Hoc opere est perfecta, modis ut consita miris
Aeternae crucis effigiem designet utramque: 660
Ut modo si libeat spectari cominus ipsam
Prompta fides oculis: nam reddita fulget in ipso,
Quo fuerat prius apta loco, et velamine clausi
Altaris faciem signo pietatis adornat.
Ergo eadem species formam crucis exerit illam, 665
Quae trutinam aequato libratam stamine signat,
Subreptoque jugum concors temone figurat,
Sive superciliis a fronte jugantia vultum
Lumina transversis imitatur cornibus arbor
Ardua, qua Dominus mundo trepidante pependit 670
Innocuum fundens pro peccatore cruorem.
Huic autem solido quam pondere regula duplex
Jungit, in extrema producti calce metalli
Parva corona subest variis circumdata gemmis.
Haec quoque crux Domini tamquam diademate cincta 675
Emicat aeterna vitalis imagine ligni.
Hanc fur ille sui toto de corpore furti
Intactam ferro, quo cetera fregerat, unam
Liquit, et ut capto tunc, discinctoque refusis
Vestibus elapsae ceciderunt fragmina praedae. 680

Visa rei species tunc inventoribus ipsis
Ancipiti motu confudit pectora. Gaudent
Inventis, sed fracta dolent: tum quaerere causam
Incipiunt, cautum simul, audacemque latronem
Mirantes, caecum fractis, cautumque relictis. 685
Tunc ille attonitis crimen, numenque fatetur:
Mente etenim totum considerat: hoc tamen unum
Numine servarat, quo crux inclusa vetabat
Quamlibet audacem segni virtute latronem.
Ipse fatebatur mentis scelus, atque crucis vim, 690
Contestans, quotiensque manus armasset in illam
In cruce consertam socia compage coronam
Ceum fractas totiens ictu cecidisse recusso,
Brachiaque aegra sibi nervis stupuisse solutis.
Hic libet in miserum paucis insurgere furem. 695
Infelix, quae tanta tuam dementia mentem
Verterat, ut tanto reprehensus lumine veri
Non festinares omnem praevertere cursu
Indagem revolans, ut furtum sponte referres?
Tantane vis animum tenebris oppressit avarum, 700
Auderet illam ut gremio tibi condere partem,
Quam totiens arcente Deo violare timebas?
Dic mihi, qua pavor ille tuus fugiebat? Et unde?
Rursus ut intrepidum praeceps audacia sensum
Tam male durabat, pavidus, contemptor et idem 705
Ejusdem sceleris specie diversus abibas,
Perfidiaeque fidem diviso pectore miscens
Virtutem crucis, et signum inviolabile Christi
Credebas metuendo crucem contingere ferro,
Et quod noscebas metuens, portando negabas. 710
Sed tamen impietas tua nec tibi profuit, et nos
Stultitiam confesse tuam, divinaque signa
Fecisti magno crucis exsultare triumpho.
Ergo relinquamus captum jam incessere furem,
Cui satis ad poenam est spoliatae fraudis egestas. 715
Nunc ad te, veneranda Dei crux, verto loquelas,
Gratantesque tua concludam laude profatus.
O crux magna Dei pietas, crux gloria coeli,
Crux aeterna salus hominum, crux terror iniquis,

Et virtus justis, lumenque fidelibus. O crux, 720
Quae terris in carne Deum servire saluti,
Inque Deo coelis hominem regnare dedisti;
Per te lux patuit veri, nox impia fugit.
Tu destruxisti credentibus eruta fana
Gentibus, humanae concors tu fibula pacis 725
Concilians hominem medium per foedera Christi.
Facta hominis gradus es, quo possit in aethera ferri.
Esto columna piis tu semper, et anchora nobis,
Ut bene nostra domus maneat, bene classis agatur
In cruce fixa fidem, vel de cruce nacta coronam. 730

POEMA XX.

CARMEN XII IN S. FELICEM.

Saepe boni domini caris famulantur alumnis
Mente pia, et patrio subjecta tuentur amore
Mancipia, hisque favent cura propiore fovendis,
Quos magis indignos opis, et virtute carentes
Affectu rimante vident. Et si quis eorum, 5
Moris ut humani solemnis postulat usus,
Votum aliquod celebrare velit, neque possit egenis
Id patrare opibus, studio curatur herili
Servus inops, cui dives opum, queis pauper egebat,
Contulerit dominus cumulandae impendia mensae. 10
Haec mihi conditio est data sub Felice patrono:
Nulla mihi ex me sint, ut sint mihi cuncta per illum;
Namque ad Natalem nunc ipsius, ut quidem et ante
Praeteritis, quibus ista dies mihi floruit, annis,
Non erat unde epulum votis solemne pararem, 15
Instabatque dies, nec adhuc mihi prompta facultas
Ex aliquo suberat: subito ecce patronus abundans
Unde dapem largam struerem geminos dedit una
Cum nutrice sues, quorum de carne cibatis
Pauperibus, nos materiam ex animalibus iisdem 20
Sumpsimus, egregiis quoniam miracula signis
Per pecudes ipsas nuper Deus edidit, alta
Destimulans ratione homines attendere Christo,
Nec desiderium carnis praeferre fidei

Namque ad avaritiae nostrae lacrymabile probrum 25
Per pecora humanae rationis egentia summum
Signa dedisse Deum, series recitanda docebit.
Non afficta canam, licet arte poematis utar:
Historica narrabo fide sine fraude poetae:
Absit enim famulo Christi mentita profari: 30
Gentibus hae placeant, ut falsa colentibus, artes.
At nobis ars una fides, et musica Christus,
Qui docuit miram sibimet concurrere pacem
Disparis harmoniae quondam, quam corpus in unum
Contulit assumens hominem, qui miscuit alium 35
Infusa virtute Deum, ut duo conderet in se,
Distantesque procul naturas redderet unum.
Ut Deus esset homo, Deus est homo factus ab ipso,
Qui Deus est, genitore Deo, cui gratia non est,
Sed natura, quod est summi Patris unicus haeres, 40
Solutus habens proprium, quod munere praestat habere
His quibus alma fides dederit divina mereri.
Ille igitur vere nobis est musicus auctor,
Ille David verus, citharam qui corporis hujus
Restituit putri dudum compage jacentem, 45
Et tacitam ruptis antiquo crimine chordis
Assumendo suum Dominus reparavit in usum,
Consertisque Deo mortalibus, omnia rerum
In speciem primae fecit revirescere formae,
Ut nova cuncta forent, cunctis abeunte veterno. 50
Hanc renovaturus citharam Deus ipse magister,
Ipse sui positam suspendit in arbore ligni,
Et cruce peccatum carnis perimente, novavit.
Atque ita mortalem numeris caelestibus aptam
Composuit citharam variis ex gentibus unam, 55
Omnigenas populos compingens corpus in unum.
Inde lacessitis fidibus de pectine Verbi
Vox Evangelicae testudinis omnia complet
Laude Dei: toto Christi chelys aurea mundo
Personat innumeris uno modulamine linguis, 60
Respondentque Deo paribus nova carmina nervis.
Sed referam ad mea coepta pedem; nam tempus, et hora est
Promissas offerre dapes, apponere vobis

Prandia sollicitas caste sumenda per aures.
 Non veteri repetam, quae sum dicturus, ab aevo. 65
 Ante dies paucos istic spectata profabor.
 Venerat huc quidam placitum sibi solvere votum
 Urbis Abellinae de finibus advena nostris
 Sedibus. Hic porcum studio curante paratum,
 Dilatumque diu, ut simul annis, atque sagina 70
 Cresceret, huc illinc perduxerat; atque ubi venit
 Pingue pecus voti jugulat de more voventum.
 Fama suis magni per egentum accenderat acrem
 Ora famem et cuncti magnae spe partis hiantem
 Tendebant ad opima senes convivium faucem. 75
 Interea largitor inops non partibus aequis
 Dividit incisas carnes, medium suis aufert
 Sinciput, et tantum secti coquit intima ventris,
 Solaque pauperibus caesi vitalia porci
 Dividit, ac totum sibi corpus habere relinquit, 80
 Et votum compluisse putat, laetusque redire
 Incipit, ausus eas jumento imponere secum
 Reliquias, et in his placiti se pignora voti
 Sancta referre domum male credulus, in quibus idem
 Damnum animae, nodumque viae portabat avarus, 85
 Denique mox nec mille viam permissus abire
 Passibus, elucente die, simul aggere plano,
 Non tenebris pavitante, nec offendente salebris
 Lapsus equo, et quasi fixus humi se tollere rursus
 Ad consistendum reparato robore surgens 90
 Non potuit, coepitque pedes clamare ligatos,
 Idque probare jacens, plantis quasi compede junctis.
 Hic aliud mirum casu sociatur in ipso:
 Nam dum illum tanta cum debilitate jacentem
 Moesta propinquorum circumstat turba suorum, 95
 Jumentum, cui sola oneri porcina manebat,
 Ascensore sui vacuum, et ductore relictum
 Sponte sua se se nullo flectente refrenans
 Tamquam offendiculi causam cognosceret ultro
 Aut aliquem prohibere viam, qua coeperat ire, 100
 Vidisset, sic fugit iter, cursumque retorsit,
 Et properante gradu recurrit ad hospita tecta

Omnibus antevolans, quos lapsi attendebat
Cura viri, quem paulatim quasi corpore fracto
Nitentem, et genibus rigidis prodire negantem, 105
Caecaque vincla pedum pariter, meritumque ruinae,
Et causam poenae lacrimosa voce fatentem
Luce palam manibus grave subvectantibus aegri
Corpus, fida cohors sanctas referebat in aulas
Orantem medici Felicis ad ipsa reduci 110
Limina, mox illic certam reperire medelam.
Illum homines interque manus, interque catervas
In sacra vectatum mirantibus atria turbis,
Dispositi trino per longa sedilia coetu
Obstupere senes, inopum miserabile vulgus, 115
Et socio canae residentes agmine matres.
Praeterea multi, sua quos devotio sanctis
Aedibus attulerat diversis eminus oris,
Viderunt insigne pium, cum tempore eodem,
Imo die, tam mira foret mutatio rerum. 120
Idem homo, qui paulo ante suo digressus ab iisdem
Liminibus gressu, nunc ipse redux alienis
Infertur pedibus, subvecto corpore pendens.
Parte alia stratus, nullo servante sequentum,
Hospitis ante fores etiam nunc carne suilla 125
Stabat onustus equus, neque quisquam notior illi
Astiterat, cui cura foret relevare gravatum
Fasce suo, et notis reducem subducere tectis.
Ille tamen velut humana ratione repletus
Quaerentique suos, et protinus opperienti 130
Astiterat similis, certo vestigia servans
Fixa loco, simul aure micans, et naribus efflans
Assuetorum hominum notos quaerebat odores.
Mirum erat hospitibus, quaenam fuga, qui status ille
Esset equi, notumque animal faciebat amicis 135
Ambiguum nova forma rei, neque quisquam erat index
Accidui, cunctis illum stipantibus intus,
Qui fuerat manibus sanctam portatus in aulam
Martyris, aeger ubi sancto pro limine fusus
Corpore projecto, et complexis postibus haerens, 140
Oscula figebat supplex, fletuque lavabat,

Seque recognoscens proprii caput esse doloris,
Tales se se ipsum dabat accusando querelas.
O mihi, qui talem merui desumere poenam
Hac in sede miser, qua, si miser adveniat quis, 145
Efficitur felix! Sed justum, parque maligno
Me fateor merito exitium cepisse, patique,
Ut reus ipsa inter modo limina puniar ardens
Exurente pedes simul, et stringente dolore,
In quibus, heu demens! oblatis munera voti 150
Fraude fidem violans converti in damna salutis.
Est tamen, est aliquid, fateor, quod dicere possim
Jam mihi mutari grata vice tristia laetis,
Atque ipsas animo jam prosperiora tuenti
Infractis coepisse malis dulcescere poenas, 155
Ex quibus haec nunc ipsa mihi bene gratia venit,
Qua factum est mihi nunc, ut tam cito tangere rursus
Limina Felicis misero veneranda liceret.
Nam mihi si nullus, vel si levis iste fuisset
Causa, ut arreptum possem pertendere cursum, 160
Tunc magis infelix de prosperitate fuisset:
Mansisset mihi culpa nocens, neque vulnus adactum
Intus in ossa animae sensissem carne rebelli,
Occultasset enim meriti discrimen iniqui
Corporis illaesi vigor, et vinxisset inertem 165
Mens durata reum, nisi lapsum poena ligasset.
Ergo potens medice in Domini tu nomine Christi,
Felix, jam satis hoc tibi sit, Dominoque potenti,
Quod non ira mihi, pietas sed amica saluti
Supplicium peperit, devincto ut corpore culpa 170
Solveret: ecce malum servum, refugamque voracem
Jure retraxisti, injectis pro crimine vinclis.
Debitor infelix teneor, constringor, aduror,
Propositus cunctis divini forma timoris.
Mentibus haec omnes trepidis attendite, quae nunc 175
Me miserum reliquis documento ferre videtis.
Numquid enim hoc errore carent aliqui? Sed in uno
Exemplum fieri placuit, quo sit mea poena
In praejudicium quibus emendatio non est.
Sed jam parce tuo misero, precor, optime Felix, 180

Parce libens, succurre favens: dolor ultimus urget
 Clamosas iterare preces: festinus adesto,
 Ne mors praevenerit medicum festina morantem.
 Sed scio, quod Domini manus haec, quae verberat, et quae
 Parcet more suo: mihi tantum tu modo fesso, 185
 Jamque fatiscenti propera laxare catenam,
 Quam tu, sancte, vides, ego sentio: sicut operto
 Clam tacitus vinclo fugitivi membra ligasti,
 Sic invisibili medicina solve reversum.
 Talia clamantem, dum postibus haeret in ipsis 190
 Felicis sancti, lambensque per oscula tergit,
 Attonitis illum pia turba et cernit, et audit
 Coetibus: ipse jacens etiam nunc erigitur spe,
 Increpitatque moras omnes, et tarda suorum
 Obsequia, afferri porcum, totasque jubet mox 195
 Pauperibus reddi partes, sibi vivere tantum
 Concedi petit atque inopum saturamine pasci.
 Certatim socii cito jussa fidelia curant.
 Itur ad hospitium notum, deponitur illic
 Sarcina jumento, carnes in frusta secantur, 200
 Et divisa coquit spumantibus ignis alienis.
 Cocta importantur patulis numerosa catinis.
 Exsaturata fames inopum gratantia reddit
 Verba Deo, et veniam petit, ut placata datori.
 Nec mora: confestim voti ratione soluta 205
 Debitor ille intus merita compage catenae
 Solvitur, et pedibus Domino miserante reffectis,
 Tamquam liber equus, vel ruptis cassibus ales
 Evolat, et cervi salientis imagine currit.
 Mira fides oculis obtenditur. Omnia gaudent 210
 Tam facili pietate Dei, tantumque valenti
 Felicis merito, ut coram adsit Christus in illo,
 Pro meritis hominum moderans in utroque potenter,
 Ut respiscenti medicus sit, et ultor iniquo.
 Cernite enim, quantae fuit illa injuria fraudis, 215
 Qua miser ille prius dividerat inter egentes,
 Seque, suem, atque istic ubi totum reddere votum
 Debuerat, solum caput, intestinaque porci
 Carpserat, et reliquam toto sibi corpore partem

Fecerat imprudens, atque improbus, et tamen ipsa, 220
 Qua miser extiterat, factus mox fraude beatus
 Commutante Deo pietatis verberare culpam.
 Talis enim censura Dei est: sic temperat alti
 Pondera iudicii Deus arbiter, et pater, et rex,
 Omnibus ut placidam moderato examine libret 225
 Justitiam, et levior mixta bonitate potestas
 Ante reos moneat stimulo, quam fulmine perdat,
 Ut si profuerit praemissi verberis ictus,
 Salva salus homini redeat commissa pigenti.
 At si quis sacro monitus terrore flagelli 230
 Noluerit sentire plagam, incuratus abibit,
 Servatusque neci perfectam sentiet iram.
 Ille igitur miser ante, dehinc mox ipse beatus
 Tali sanatus carnemque, animamque medela.
 Sed quia cognovit causam, agnoscensque jacentem 235
 Poenituit, merito curam sibi memet in ipso
 Repperit, inque brevi est expertus utrumque, quod omnes
 Justa lege manet divinae pacis, et irae
 Jus, et opus, maneat vindex ut jure superbos
 Poena reos, pietas servet miserata fatentes. 240
 Ergo relaxatis alacer vestigia vinclis
 Idem ex incolumi cito debilis, et cito liber,
 Ex modo captivo laeta cum voce redibat,
 Exultans velut ille olim, quem matris ab alvo
 Claudentem in verbo Domini Petrus, atque Johannes 245
 Jusserunt validis in saltum assurgere plantis.
 Dignus et hic pauper Speciosae limine portae,
 Quem Deus ipse Petri Deus, et Felicis, eadem
 Nunc verbi virtute sui sanavit apud nos
 De casu claudum modo, qua sanaverat olim 250
 Ex utero claudum: qua nunc ope laetus abibat,
 Quique preces moestas in vulnere fuderat intus,
 Ecce foris sano reddebat corpore grates.
 Quidnam ego Felici possim redhibere patrono?
 Quas illi referam tanto pro munere digne 255
 Tam cito de tanto sanatus vulnere grates?
 Non pretium statui medico, aut fastidia lecti
 Tristia substinui, neque per scalpella, vel ignes,

Aut male mordaces vario de gramine succos,
 Saevior et morbis, et vulneribus medicina 260
 in corpus grassata meum est, velut accidit illis,
 Quos humana manus suspecta visitat arte,
 Semper et incerto trepidos solamine palpat.
 En ego per breve nunc spatium perlatus ad ipsum
 Felicis sancti solium, et projectus in ipso 265
 Limine tam gelido, quam duro in marmore fractus,
 Atque dolens jacui, et solus mihi sermo precandi,
 Sola fides medicina fuit: nullum affore vidi,
 Et sensi medicum. Quisnam hic medicus, nisi Christus
 Ipse, vel a Christo Felix de nomine Christi, 270
 Et virtute potens? Neutrum illo in tempore sensi,
 Et tamen ipse fuit praesens in utroque, velut me
 Peccantem argueret cito, sanaretque dolentem.
 Par modus in specie varia mihi castigantis,
 Parcentisque fuit Domini. Sanator, et ultor 275
 Luminibus latuit, poena atque medela refulsit.
 Nunc ego jam pleno perfectis ordine votis
 Ibo domum gaudens medico, tutusque patrono
 Aeternum Felice mihi; non jam ulla verebor
 Occursura mihi, velut ante, pericla viarum: 280
 Namque periculum aberit, quia causa soluta periculi est.
 Non resoluta fides me vinxerat, et modo solvit
 Rite soluta fides: tamen alliget, oro, tuus me
 Semper amor, Felix: istam mihi necte catenam,
 Qua tibi me numquam nec mors, nec vita resolvat. 285
 Verum omnes quicumque meos videre dolores,
 Inque tuo merito magnis insignibus altam
 Conspexere manum Christi, cognoscere debent,
 Quantum illis mea poena boni providerit, ut jam
 Praecaveant de terrenis sibi parcere rebus, 290
 Et, lucra dum captant, acquirere damna salutis.
 Nam si de vili pecudis mihi carne alimentum
 Pauperibus fraudasse malum fuit, et quid in illis,
 Qui male divitias multo amplectuntur amore?
 Defossisque suo pariter cum corde metallis 295
 Incubitant, atque haec latitare superflua produnt,
 Quae proprio longe secreta tuentur ab usu?

Quid facient? quidnam pro se tibi Christe loquentur?
 Tantorum qui partem inopum invasere, nec ullam
 Apposuerunt sibi de re superante salutem? 300
 Unus abijt missus. Nunc mensae grata secundae
 Fercula ponemus: sed quamvis rursus eandem
 Diverso carnem conditam jure feremus.
 Namque aliud vobis iterum, quod de sue mirum
 Lusit opus Felix, mira novitate retexam. 305
 Tempore res prior est: sed nostris ante libellis
 Praeterita, in praesens tempus servata canetur.
 Nec refert, quod opus quo sit sub tempore gestum;
 Unus erit quoniam variis operator in annis,
 Qui diversa facit sanctorum in laude suorum 310
 Omnibus in terris rerum miracula Christus.
 Agricolae quidam de nostris longius oris
 Appula trans urbem Beneventum rura colentes
 De grege setigero multis a foetibus unum
 Lactea adhuc tenero pulsantem sumina rostro 315
 Excerptere sibi, et curatum tempore multo
 Paverunt in vota suam, et coepere paratum
 Ducere sacratam sancti Felicis ad aulam,
 Corpore de magno ut multos mactatus egenos
 Pasceret, et saturo gauderet paupere martyr. 320
 Sed gravis arvina porcus superante pedum vim
 Non potuit se ferre diu, primoque viarum
 Limine succubuit sibimet, neque deinde moveri
 Voce, manu, stimulis potuit: liquere jacentem,
 Hospitibusque suis commendavere relictum 325
 Moerentes Domini: mens anxiosa nutat in anceps:
 Nam voti revocare viam pia pectora nolunt:
 Rursum Felicis veneratum limina longe
 Ire pudet vacuos devoti muneris. Ergo
 Ambiguus talis sententia mentibus haesit, 330
 Ut totidem lectos eadem de gente minores
 Ad sua vota legant, quot erat proventus in annos
 Ille, sua pressus qui mole manebat iners sus.
 Quod devota fides obstricti debita voti
 Maturare parans tali ratione putavit, 335
 Pluribus ut modicis unum pensaret opimum.

Ergo sacrum hunc venere locum, votisque patrat
 Hospitium rediere suum non cominus istinc.
 Nam tum forte domos, quae circa martyris aulam,
 Implerat solitis densata frequentia turbis. 340
 Propterea procul hinc secreto in rure remotam
 Contenti subiere casam, qua mane parabant
 Ad reditum proferre pedem, cum prima ruberet
 Parturiens aurora diem: tuguri fore aperta
 Hospes homo egreditur tecto, notumque suem vir 345
 Conspicit ante fores mirando astare paratur,
 Tamquam se missum a Domino loqueretur adesse,
 Atque salutanti similis vestigia lambit
 Gaudentis Domini, et gestu subgrunnit alumno
 Blandus, et olfaciens motando dat oscula rostro, 350
 Seque, quasi votum debere agnoscat herile,
 Ingerit, et tardos invitat gutture cultros.
 Quo duce, quaeso, vias ignotis finibus egit,
 Quosve pedes, tam longe ut posset currere, sumpsit,
 Qui brevibus spatiis in primo fine viarum 355
 Defecit fluidae depressus mole saginae ?
 Certe nulla manus tantum pecus aggere longo,
 Nec sinus advexit, nec mens sua tam spatiosam
 Ignota regione viam penetrare subegit,
 Quando homines etiam et mentis ratione vigentes, 360
 Perque ignota regi faciles interprete lingua,
 Si tamen hi careant duce, quo via luceat illis,
 Caecus in externis regionibus implicat error.
 Quisnam igitur direxit iter suis? unde voluntas,
 Qua dominos sequeretur, ei vel sensus ut esset. 365
 Conscius ad votum se longa aetate coactum
 Unde haec cura fuit pecori, quae rara fideles
 Excitat, ut tamquam proprio culpabilis actu
 Pigra remansisset sancto sus cincta timore,
 Contractam remanendo sibi, veniendo piare 370
 Curaret culpam, et vitium pensaret inertis
 Desidia, quamvis sero comitata profectos
 Obsequio dominos? Patet admirabile monstrum
 Caelesti ditione datum tanto suis auso,
 Solus ut iret iter longum, tantoque fuisse 375

Ingenio porcum, ignotis ut tramite recto
 Digereret spatiis: quid et hoc tam grande quod illum
 Transbeneventanis huc finibus advenientem
 Publica seu medii constrata per aggeris audax
 Miserit, occursus nusquam cepere frequentes, 380
 Sive per occultos egit vestigia saltus,
 Nulla manus ferro, fera vel fuit obvia morsu.
 Quae solum duxit manus, aut protexit euntem?
 Nempe oculos aliqua celatus nube fefellit,
 Aere vel raptus vento mage, quam pede venit, 385
 Et subito hospitium Domini delapsus ad ipsum
 Constitit ignoto pro limine quadrupes hospes.
 Dicam aliud, prope vicini mirabile signi.
 Nam genere abjunctam pecus armentale juvencam
 Quidam homines aequae longinqua huc sede profecti 390
 Secretam primo lactantis ab ubere matris
 Nutrierant nostris votivo munere pactam
 Pauperibus, magna quos istic plebe coactos
 Larga ope multorum Felicis gratia pascit.
 Ergo ubi jam membris vitula exultabit adultis 395
 Facta per excretum jam corpus idonea voto,
 Promovere domo: sed, qui mos esse videtur
 Persolvenda piis longe sua vota ferentum
 Martyribus, plaustro subjunctam quo veherentur,
 Aggressi hanc voluere jugo subjungere, quamvis 400
 Insuetam, tamen ut mitem, jamque ante subactam
 Usibus humanis, quibus illam e congrege coetu
 Sustulerant domini parvam, tectisque, cibisque
 Miscuerant: hinc ut domita feritate putantes
 Sub juga se facilem docili cervice daturam, 405
 Sollicitant palpante manu, et conantur in arctum
 Ducere: at illa sibi solitos alludere tactus
 Credula consentit primum, sequiturque vocantes.
 Verum ubi jam propiata jugo conspexit habenas,
 Cervicique suae persensit lora parari, 410
 Indignata dolis, et permutata repente
 Fit fera, nec cervice jugum, nec vincula collo
 Suscipit, et victis manibus, lorisque recussis
 Prosilit a coetu retinentum, et devia longe

Rura petit, fugiens dominos, assuetaque tecta. 415
Nec procul ex oculis hominum de more ferino
Se rapit, et caecis fugitivam saltibus abdit;
Nam fugiens dominos abeuntes eminus astans
Sic fugit, ut non se patiat rure relinqui.
Denique ubi junctum gemino bove currere plastrum 420
Conspicit, humanum sapit, et quasi conscia voto
Deberi se se, comes incipit esse profectis.
Nec longe comes est, tardis comes orbibus ire
Spernit, et excursu velut exultante gementes
Praetervecta rotas lenti moliminis agmen 425
Respicit ante volans, nec jam timet ad juga cogi,
Invisoque prius fit amica, et praevia plaustro,
Donec sacratam ventum Felicis ad aulam est.
Illic sponte gradum sistit, seseque vocanti
Applicat, et tamquam voti rea gaudet in ipso 430
Stare loco, propriam cui debet victima caedem.
Illa rebellis, et humanis non subdita vinclis
Ducitur ad placidam nullo luctamine mortem
Intemerata jugis summittens colla securi,
Pauperibus factura cibos de corpore caeso, 435
Laeta suum fundit dominorum in vota cruorem.
Quorsum isthaec? Numquid pecudum est, ut Apostolus inquit,
Cura Deo? Sed qui propter nos omnia fecit,
Omnia pro nobis operatur in omnibus auctor,
Atque per ignaras pecudes operantia nobis 440
Signa facit, brutas per clara insignia mentes
Sollicitans firmare fidem, et confidere vero,
Ut Dominum dociles linguis in verba solutis
Non taceant homines, quem signis muta loquuntur.